

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Chládková

Vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jiří Víšek

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015 - 2016

BACHELOR THESIS

Kristýna Chládková

Education guardians of persons with limited legal capacity

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jiří Víšek

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Kristýna Chládková .....

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Víškovi za odborné vedení, pomoc i cenné připomínky, jež mi pomohly při zpracovávání této práce.

Dále bych ráda poděkovala svým respondentům za jejich čas, ochotu i otevřenost.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vzděláváním sociálních pracovníků, kteří byli pověřeni výkonem veřejného opatrovnictví nad osobami s omezenou svéprávností. Práce charakterizuje základní pojmy související s tématem svéprávnosti a vzdělávání, rozebírá činnosti veřejného opatrovníka, popisuje systém vzdělávání sociálních pracovníků ustanovených do funkce veřejného opatrovníka i stručně nastiňuje připravovanou legislativu, která ovlivní jak veřejné opatrovnictví, tak sociální práci. Praktická část na základě strukturovaných rozhovorů odpovídá na výzkumnou otázku: Jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v oblasti vzdělávání v kontrastu s činnostmi, které vykonávají a realitou?

Klíčová slova

Činnosti opatrovníka, občanský zákoník, opatrovanec, opatrovnictví, opatrovník, svéprávnost, vzdělání, vzdělávání.

Annotation

Bachelor thesis deals with the education of social workers, who were charged with the exercise of public guardianship above persons in limited legal capacity. The thesis describes the basic concepts, which are related to the legal capacity and the education, analyses activities of public guardians, describes the system of education of social workers, who were established for the position of public guardians and briefly outlines the legislation, which affects both – the public guardianship and the social work. The practical part is based on structured interviews and answers the research question: What are the needs of social workers – public guardians in the sphere of education in contrast between the activities, which they perform and reality?

Keywords

Activities of guardian, civil code, education, guardian, guardianship (custody), knowledge, legal capacity, person under guardianship.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	12
1.1 Právní jednání.....	12
1.2 Právní osobnost a svéprávnost.....	13
1.2.1 Právní osobnost.....	13
1.2.2 Svéprávnost.....	13
1.3 Opatrovnictví.....	14
1.4 Opatrovník.....	15
1.5 Opatrovanec.....	16
1.6 Vzdělání a vzdělávání.....	16
1.6.1 Vzdělávání.....	17
1.6.2 Vzdělání.....	18
2 ČINNOSTI OPATROVNÍKA.....	19
2.1 Práva a povinnosti opatrovníka obecně.....	19
2.1.1 Běžné činnosti veřejného opatrovníka.....	21
3 VZDĚLÁVÁNÍ OPATROVNÍKŮ.....	27
3.1 Systém vzdělávání veřejných opatrovníků.....	27
3.2 Vzdělávání sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků.....	28
4 VYBRANÁ PŘIPRAVOVANÁ LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ.....	33
4.1 Opatrovnický zákon.....	33
4.2 Zákon o sociálních pracovnících a profesní komoře.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
5 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE A FORMULACE VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	39
6 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	40
6.1 Výběr vzorku.....	40
6.2 Popis konverzačních partnerů.....	41
6.3 Etika výzkumu.....	42

7	VÝZKUMNÁ METODIKA.....	45
7.1	Typ výzkumu.....	45
7.2	Nástroj sběru dat.....	45
7.3	Konceptualizace.....	46
8	ČASOVÁ ORGANIZACE VÝZKUMU PODLE JEHO FÁZÍ.....	48
9	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	49
9.1	Informace o veřejném opatrovníkovi	49
9.2	Základní informace o klientech veřejného opatrovníka	51
9.3	Problémy řešené při výkonu veřejného opatrovnictví	52
9.4	Institut opatrovnictví.....	54
9.5	Vzdělávání veřejných opatrovníků.....	56
9.6	Závěry výzkumu	59
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	69
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Práce se zabývá tématem vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností, přesněji vzděláváním sociálních pracovníků, kteří byli obcí pověřeni výkonem funkce veřejného opatrovníka.

Téma práce si autorka zvolila z důvodu dlouhodobého vlastního zájmu o problematiku svéprávnosti a opatrovnictví, zejména veřejného. S tématem svéprávnosti se autorka práce poprvé setkala v roce 2014, kdy absolvovala v rámci studia odbornou praxi v psychiatrické nemocnici, kde byli hospitalizováni i klienti s omezenou svéprávností. Další odbornou praxi autorka absolvovala na sociálním odboru, kde měla možnost pozorovat a podílet se na práci sociálního pracovníka - veřejného opatrovníka s jeho klienty, opatrovanci. Problematika opatrovnictví však autorku práce provází i v současné době v rámci výkonu její profese, byť není sociální pracovnící – veřejnou opatrovnící.

Vzhledem ke studiu oboru vzdělávání dospělých se autorka práce rozhodla uchopit téma opatrovnictví z pohledu vzdělávání veřejných opatrovníků. Při zpracovávání práce autorka zjistila, že otázkou vzdělávání veřejných opatrovníků se na odborné půdě zabývá pouze pár autorů, jako např. Juřinová. Dále autorka práce při sběru vhodných zdrojů zjistila, že na téma vzdělávání veřejných opatrovníků byla v minulých letech zpracována pouze jedna diplomová práce, která se tématem zabývala z kvantitativního hlediska. Otázka vzdělávání opatrovníků nebyla více řešena. Autorka považuje téma opatrovnictví a vzdělávání veřejných opatrovníků osob s omezenou svéprávností za zajímavé, stále aktuální, problematické a nabízející se k další diskuzi. To je také hlavní důvod, proč se rozhodla věnovat se ve své bakalářské práci výše uvedenému tématu.

Práce bude mít teoretickou a praktickou část. Autorka se snažila členit informace od obecných ke konkrétním a snažila se odkazovat na provázanost v rámci jednotlivých kapitol a podkapitol. V práci uvádí vlastní zkušenosti i názory. Autorka také odkazuje v průběhu práce na přílohy, kde uvádí různé tabulky, schémata a další informace, která mají sloužit k lepší orientaci a porozumění tématu.

Cílem práce v teoretické části je stručně **charakterizovat institut opatrovnictví osob s omezenou svéprávností**. Druhým cílem teoretické části je **nastínit**

připravovaná legislativní opatření, která pravděpodobně ovlivní institut opatrovnictví.

Autorka práce v první kapitole charakterizuje základní pojmy související s institutem opatrovnictví a vzděláváním. Konkrétně se jedná o pojmy právní jednání, právní osobnost a svéprávnost, opatrovnictví a s ním úzce související pojem opatrovník, opatrovanec. Dalšími vysvětlovanými jsou pojmy vzdělání a vzdělávání.

V následující kapitole autorka popisuje činnosti veřejného opatrovníka a zaměřuje se na práva a povinnosti opatrovníka z pohledu různých autorů i zákona.

Třetí kapitola vysvětluje systém vzdělávání sociálních pracovníků a odůvodňuje, proč je z hlediska dosaženého vzdělání vhodné, aby veřejné opatrovnictví vykonávali sociální pracovníci. Autorka popisuje podmínky pro získání kvalifikace potřebné pro výkon profese sociálního pracovníka. Dále se autorka zaměřuje na další vzdělávání sociálních pracovníků, vstupní vzdělávání i přípravu a ověření zvláštní odborné způsobilosti.

Ve čtvrté kapitole autorka práce stručně nastiňuje připravované legislativní opatření – konkrétně tzv. „opatrovníkový zákon“ a „profesní zákon“. Oba tyto zákony ovlivní budoucí vývoj i fungování institutu veřejného opatrovnictví, vzdělávání sociálních pracovníků i vzdělávání veřejných opatrovníků.

Na teoretickou část navazuje část praktická, kdy činnosti sociálního pracovníka - veřejného opatrovníka i jeho vzdělávání jsou předmětem zkoumání v praktické části. Praktická část má za cíl **zjistit, jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v oblasti vzdělávání v kontrastu s činnostmi, které vykonávají a realitou, přičemž místem výkonu veřejného opatrovnictví je Slavkov u Brna a jeho okolí. Výzkumnou otázkou, jež vyplývá z tématu i cíle práce autorka vyjádřila následovně: Jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v oblasti vzdělávání v kontrastu s činnostmi, které vykonávají a realitou?**

Jako způsob zpracování tohoto tématu autorka práce zvolila kvalitativní výzkum. Metodou sběru dat je strukturovaný rozhovor, který autorka provedla s účelově vybraným výzkumným vzorkem. Výzkumný vzorek autorka popsala, zároveň se autorka zabývala i etikou výzkumu. Následně autorka provedla analýzu dat a shrnula výsledky výzkumu.

Autorka pracovala v průběhu psaní práce s knižními, časopiseckými i internetovými zdroji. Dalším zdrojem informací byly právní předpisy vycházející ze stavu ke dni 01. února 2016. Práci se autorka snažila obohacovat o své názory i zkušenosti z praxe.

Práce zabývající se institutem opatrovnictví a otázkou vzdělávání sociálních pracovníků, pověřených výkonem opatrovnictví nad osobami s omezenou svéprávností, by mohla být z autorčina pohledu přínosná pro sociální pracovníky - veřejné opatrovníky, jejich nadřízené, starosty obcí, kteří vykonávají veřejné opatrovnictví, lektory odborných kurzů a seminářů, a všechny, kteří se zajímají o problematiku veřejného opatrovnictví a vzdělávání v této oblasti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

První kapitola pro lepší orientaci v textu i porozumění práci jako celku osvětluje základní právní pojmy z oblasti opatrovnictví osob s omezenou svéprávností, jež do praxe uvedl zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), ve znění pozdějších předpisů. Přesněji se stručně zabývá pojmy - **právní jednání, právní osobnost, svéprávnost, opatrovnictví, opatrovanec, opatrovník**. Vzhledem k zaměření bakalářské práce na vzdělávání opatrovníků se práce také definuje pojmy z oblasti vzdělávání, přesněji pojmy **vzdělání a vzdělávání**.

Výše uvedené pojmy jsou důležité nejen tím, že se vyskytují v průběhu celé práce, ale také tím, že se jedná o základní pojmy právního a pedagogického odvětví, s nimiž se člověk setkává v praxi v průběhu svého života.

1.1 Právní jednání

Právní jednání představují taková lidská jednání, z nichž vyplývají nejen právní následky související s takovými jednáními, ale i následky, které plynou z vůle jednajících, dobrých mravů, zvyklostí i ze zákona.

Další nezbytnou podmínkou, o níž hovoří OZ, je, aby z právního jednání byla patrna vůle jednajícího takto jednat. Samozřejmostí je srozumitelnost, vážnost a určitost takového jednání.¹

Klasickým příkladem právního jednání může být např. uzavření kupní smlouvy, nebo nájemní smlouva, která dnes může být uzavřena jak ústně, tak písemně. V minulosti však nájemní smlouva musela mít pouze písemnou formu.

---

¹ Nový občanský zákoník. *Důvodová zpráva: Nový občanský zákoník ze dne 3. února 2012*. s. 135-140. [online]. 2012 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

1.2 Právní osobnost a svéprávnost

V praxi často dochází k zaměňování těchto dvou významných pojmů, pro veřejné opatrovníky je však důležité znát jejich význam i rozdíly mezi nimi.

1.2.1 Právní osobnost

*„Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.“*² Právní osobnost má každá fyzická osoba bez rozdílu věku. Dokonce i nenarozené dítě či osoba s omezenou svéprávností má právní osobnost.³

Díky institutu právní osobnosti mají všichni lidé bez rozdílu vrozená a přirozená práva, jež člověku garantují např. právo na život a jeho ochranu, právo na vzdělání, na zdraví i zdravotní péči, ale také např. právo na ochranu cti, soukromí nebo právo dědit.

1.2.2 Svéprávnost

Svéprávnost znamená *„způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).“*⁴

Občanský zákoník pracuje s pojmem rozum průměrného člověka, lidově označovaným jako „selský rozum“. Předpokládá se tedy, že plně svéprávná osoba je schopna tento „selský rozum“ běžně používat a očekává jej i od lidí průměrného rozumu, s nimiž běžně přichází do styku.⁵ Někteří jedinci bohužel nejsou z důvodu stáří nebo nemoci schopni logicky přemýšlet, nerozumí mnoha pojmům, a jejich

---

² § 15 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1027-1028. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2012/033-2012.pdf>.

³ Tamtéž §§ 16-25, s. 1028.

⁴ Tamtéž § 15 odst. 2, s. 1028.

⁵ RYŠÁVKOVÁ, V., a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s. 49. ISBN 978-80-247-5157-3

rozhodování je ovlivněno jejich psychickým stavem nebo věkem. Tito činitelé bohužel tyto „rizikové skupiny“ ohrožují ve všech ohledech jejich života.

Svéprávnosti jedinec nabývá postupně vzhledem ke své psychické a intelektuální vyspělosti. Plné svéprávnosti osoba dosáhne v den své zletilosti, tzn. v den svých osmnáctých narozenin. Poté může člověk právně jednat v neomezeném rozsahu dle své vůle.

Důležité je zmínit OZ, který explicitně stanovuje, že „*právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani z části*“⁶, jedinec může být pouze ve své svéprávnosti za splnění určitých podmínek soudem omezen, doba tohoto omezení je stanovena na maximálně 3 roky. Soud však při vynesení rozsudku o omezení svéprávnosti musí jasně vymezit rozsah úkonů, v nichž není jedinec způsobilý právně jednat. V okamžiku omezení svéprávnosti jedince, mu musí soud usnesením ustanovit opatrovníka⁷, přičemž by se měl držet doporučení pro výběr opatrovníka (viz příloha A).

1.3 Opatrovnictví

Institut opatrovnictví má obrovský vliv nejen na životy opatrovanců, ale i na životy jejich rodinných příslušníků či opatrovníků.

Centrum advokacie duševně nemocných (dále jen „MDAC“) opatrovnictví vymezuje jako „*právní vztah vzniklý na základě soudního řízení mezi dospělou osobou, která je považována za právně nezpůsobilou rozhodovat za sebe, a osobou ustanovenou, aby rozhodovala jménem takové dospělé osoby.*“⁸

Institut opatrovnictví dle MDAC existuje v různých formách ve všech vyspělých zemích, kde je chápáno „*jako ochranný prostředek pro osoby, které jsou považovány za neschopné spravovat své osobní záležitosti v důsledku duševního onemocnění,*

---

⁶ § 16 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1028. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2012/033-2012.pdf>.

⁷ Tamtéž §§ 55-62, s. 1032.

⁸ MDAC. *Opatrovnictví a lidská práva v České republice: Analýza právní úpravy a politiky v oblasti opatrovnictví*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 10. ISBN: 978-963-87395-9-9.

*mentálního postižení, degenerativního onemocnění nebo těžkého tělesného nebo smyslového postižení.*⁹

V příloze B je uveden přehled psychiatrických diagnóz dle Mezinárodní klasifikace nemocí (dále jen „MKN“), jež mohou být podstatným činitelem pro omezení svéprávnosti jedince.

1.4 Opatrovník

Opatrovník je dle Juříčkové zákonný zástupce dospělé fyzické osoby, jež byla soudním rozhodnutím omezena ve svéprávnosti. Tento soudem ustanovený opatrovník jedná za jedince s omezenou svéprávností v jeho právních jednáních¹⁰ a měl by tedy hájit jeho zájmy, dbát o jeho celkové blaho a pohodu.

V České republice (dále jen „ČR“) se rozlišují dva typy opatrovníků. Prvním typem je **soukromý opatrovník**, kterým je fyzická osoba z okolí opatrovance, např. jeho příbuzný nebo blízký přítel). Tento opatrovník má v řízení před soudem o ustanovení opatrovníka přednost před veřejným opatrovníkem. Druhou možností je **veřejný opatrovník**, kterým je ustanovena obec v rámci přenesené působnosti.¹¹ Opatrovnictví jako takové vykonává buď starosta obce, nebo sociální pracovník sociálního odboru zřízeného v obci, jenž je pověřen vedením obce k výkonu opatrovnictví osob s omezenou svéprávností.¹² Pověřování sociálních pracovníků výkonem veřejného opatrovnictví vyplývá již ze samotné definice sociální práce. *„Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům,*

---

⁹ MDAC. *Opatrovnictví a lidská práva v České republice: Analýza právní úpravy a politiky v oblasti opatrovnictví*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 10. ISBN: 978-963-87395-9-9.

¹⁰ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 5. ISBN neuvedeno.

¹¹ INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015, s. 12. ISBN neuvedeno.

¹² JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. Identifikace aktuálních problémů ve výkonu funkce veřejného opatrovníka. *KONTAKT: Odborný vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky*. 2012, roč. 14, č. 1, s. 50-58. ISSN 1212-4117.

*skupinám či komunitám, aby mohli zlepšit nebo obnovit svou schopnost sociálního fungování, a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*¹³

1.5 Opatrovanec

*„Opatrovanec je označení pro člověka, kterému je ustanoven opatrovník.*¹⁴

Opatrovanec je dospělá fyzická osoba, která byla rozhodnutím soudu omezena ve svéprávnosti z důvodu duševního onemocnění či mentálního postižení, případně jiného závažného zdravotního stavu, který vážně ovlivňuje její vnímání a uvažování i schopnost rozhodovat sám za sebe.

1.6 Vzdělání a vzdělávání

Kohout se vyjadřuje ve smyslu, že pojmy vzdělání a vzdělávání nejsou doposud terminologicky pevně ustáleny. Existuje mnoho definic i pojetí těchto výrazů. Mnozí pedagogové mají rozdílné pohledy na význam výše uvedených pedagogických pojmů.¹⁵ Průcha k tomuto dodává, že v české pedagogické praxi často dochází k zaměňování výrazů vzdělání a vzdělávání i jejich významů.¹⁶ Dle Kohouta je vzdělání výsledkem procesu vzdělávání, což vyplývá i z níže uvedených Palánových definic pojmu vzdělání.¹⁷

---

¹³ MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 184. ISBN 80-7178-473-7.

¹⁴ INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015, s. 9. ISBN neuvedeno.

¹⁵ KOHOUT, K., *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, s. 22-23. ISBN 978-80-86723-38-9.

¹⁶ PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 361. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹⁷ KOHOUT, K., *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, s. 22-23. ISBN 978-80-86723-38-9.

1.6.1 Vzdělávání

Průcha definuje vzdělávání jako „proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.“¹⁸

Mužík definuje vzdělávání z užšího pohledu následovně: „**Vzdělání je institucionalizovanou činností zaměřenou na získávání informací, vědomostí, dovedností, návyků či odborných kompetencí.** Vzdělávání však nelze chápat jako prostředek k získání kvalifikace k profesi (pracovní pozici, funkci). Jeho cílem je zejména osobnostní růst a rozvoj, integrace do společnosti cestou předávání kulturního a společenského dědictví, sdílením určitých společných hodnot a formování člověka k sebeuvědomění, odpovědnosti a uplatňování lidských práv. Vzdělávání v nejobecnějším slova smyslu představuje získávání, osvojování a rozvíjení vědomostí, znalostí, dovedností a osobnostních vlastností, které umožňují člověku fungovat v hospodářství a společnosti jako celku. Tento proces začíná převážně v institucích školního vzdělávání a má kromě vzdělávání i výchovný aspekt.“¹⁹

Z výše uvedených definic lze odvodit, že vzdělávání je procesem, kdy člověk získává vědomosti a dovednosti, které přispívají k jeho rozvoji, socializaci i profesnímu uplatnění. Dá se říci, že člověk se vzdělává po celý život, tzn. celoživotně. Do celoživotního vzdělání řadíme např. školní (denní, dálkové, distanční), odborné, profesní, další vzdělávání, vzdělávání dospělých apod. Různí autoři, jako např. Palán či Hladílek člení celoživotní vzdělávání z různých hledisek (viz příloha C).

---

¹⁸ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, s. 15. ISBN 80-7178-399-4.

¹⁹ MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23. ISBN 978-80-7357-738-4.

1.6.2 Vzdělání

Palán vzdělání vymezuje ze dvou úhlů pohledu:

- 1) Vzdělání je „*soustava vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností, vytvoření morálních rysů a osobitých zájmů. Je výsledkem procesů zaměřených na utváření osobnosti, výsledkem vzdělávání*“;
- 2) Vzdělání „*je úroveň, kterou účastník dosáhne při vzdělávání. Tato úroveň je považována za systém otevřený, který je vzděláváním neustále obnovován, obohacován, rozšiřován a prohlubován. Vzdělání můžeme členit dle stupňů školské soustavy na základní, střední, vyšší a vysokoškolské (viz příloha D) nebo dle vztahu k profesní orientaci na všeobecné a odborné.*“²⁰

---

²⁰ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství DAHA, 1997, s. 127. ISBN 80-902232-1-4.

2 ČINNOSTI OPATROVNÍKA

Druhá kapitola této bakalářské práce se zaměřuje na identifikování činností opatrovníků a vymezení jejich práv i povinností, protože jejich znalost je nezbytná nejen pro opatrovníky a opatrovnance, jichž se toto přímo týká, ale také pro soudce, kteří o nich v průběhu soudního řízení rozhodují, státní instituce (např. úřady práce, krajské úřady) a zařízení sociálních služeb, jež opatrovancům mnohdy poskytují své služby a spolupracují s opatrovníky. Je důležité, aby i široká veřejnost a vzdělávací instituce měly povědomí o tom, co výkon opatrovnictví obnáší a co opatrovník musí v rámci svého postavení vykonávat. To může vést k ochraně opatrovanců před porušováním jejich práv a zlepšování jejich postavení ve společnosti.

2.1 Práva a povinnosti opatrovníka obecně

Nová v roce 2010 stanovila deset obecných bodů k základním právům a povinnostem opatrovníka. Tato pravidla poskytují ucelený a zároveň jednoduchý přehled, co by měl nebo neměl opatrovník dělat v rámci své funkce. Níže uvedená pravidla jsou sice aplikována na zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který platil na území ČR do 31. prosince 2013, ale z hlediska zkušeností opatrovníků, se dají aplikovat i na v současné době účinný OZ.

Vymezení práv a povinností opatrovníka dle Nové se velkou měrou překrývá s jeho činnostmi, které jsou blíže specifikovány v následující kapitole, a zní následovně:

“1) Opatrovník musí být ochoten funkci vykonávat;

2) musí zajistit:

a) v případě opatrovance úplně zbaveného způsobilosti:

- péči o osobu opatrovance – určit bydliště – zejména v případě ústavní péče;*
- zajistit zdravotní péči;*
- zajistit všechny jeho potřeby – oblečení, obuv, telefon, cesty atp.;*

b) v případě opatrovance omezeného způsobilosti:

- *zastupování v těch oblastech, pro něž je opatrovanec sám nezpůsobilý – vyplývá to z výroku rozsudku;*
- 3) *správa majetku:*
- *musí být vedena přesně;*
  - *musí být vedena odděleně – samostatně (nikdy na privátním účtu opatrovníka);*
  - *musí být vedena přehledně;*
- 4) *nikdy nesmí být majetek opatrovance převáděn bezplatně nebo jinak nevýhodně, zejména nikdy (!) na osobu opatrovníka nebo jeho blízké;*
- 5) *nikdy nesmí být majetek opatrovance spravován s nepřiměřeným rizikem nebo majetek opatrovance nesmí být předmětem spekulace;*
- 6) *dozor soudu a spolupráce s ním – schvalování právních úkonů neběžné povahy:*
- *informování soudu o osobě opatrovance;*
  - *informování soudu o správě jeho majetku;*
- 7) *spolupráce s lékaři a zdravotnickými institucemi:*
- *při řešení aktuálního stavu – právo na informaci - o zdravotním stavu a perspektivě;*
  - *o léčbě o nákladech s tím spojených;*
  - *prevence (očkování, stomatologická péče, antikoncepce...);*
- 8) *odpovědnost občanskoprávní – za způsobenou škodu podle obecných předpisů;*
- 9) *odpovědnost trestněprávní – podle obecných předpisů (porušení povinností při správě cizího majetku);*
- 10) *právo na odměnu v případě náročné správy majetku, je-li tato správa spojena se značnou námahou a vyžaduje-li odborné znalosti.*²¹

Výše uvedené body jsou základním, jednoduchým a hlavně stručným nástinem činností opatrovníka a jsou z autorčina pohledu určeny nejen opatrovníkům, ale zejména také multidisciplinárnímu týmu odborníků, kteří s opatrovníkem

---

²¹ NOVÁ, H. Desatero práv a povinností opatrovníka. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 5, s. 17-18. ISSN 1212-86X.

spolupracují, a také široké veřejnosti, která má často málo informací o tom, co opatrovník dělá a jaké má pravomoci.

Marečková a Matiaško se k právům a povinnostem vyjadřují ve smyslu, že ve stávajícím OZ jsou práva a povinnosti opatrovníků vymezeny mnohem podrobněji z důvodu předcházení zneužívání nebo zanedbávání funkce opatrovníka a jejich případného postihnutí.²²

Základní povinností opatrovníka je dle OZ chránit nejlepší zájmy a naplňovat práva opatrovance.²³ Povinností opatrovníka je také projevovat o opatrovance zájem a udržovat s ním kontakt, přičemž OZ nestanovuje rozsah a způsob tohoto kontaktu.²⁴ Opatrovník musí pravidelně podávat písemnou zprávu soudu o správě majetku opatrovance²⁵, často k této zprávě opatrovník přidává i informace o osobě opatrovance. Další ze základních povinností vymezených OZ je, že opatrovník musí respektovat přání a názory opatrovance a dle nich pečuje o opatrovancovy záležitosti a hájí jeho zájmy.²⁶

2.1.1 Běžné činnosti veřejného opatrovníka

OZ nově klade důraz na podporu při rozhodování osob s postižením zejména v duševní a rozumové oblasti. Čebišová uvádí, že poskytování podpory je dovednost, kterou by měli ovládat všichni, kteří se nějakým způsobem podílejí na péči o postižené. Podporu by tedy neměli poskytovat pouze veřejní opatrovníci, ale i další profesionálové, jež jsou s opatrovancem ve styku. Je důležité, aby podporu při rozhodování opatrovanci poskytovalo jeho nejbližší okolí (zejm. rodina a přátelé), které je s ním v častém kontaktu a má zájem o jeho blaho. Předpokládá se, že právě těmito lidem opatrovanec plně důvěřuje.

---

²² MAREČKOVÁ, J., MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde, 2010, s. 144. ISBN 978-80-7201-801-7.

²³ § 457 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1076. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2012/033-2012.pdf>.

²⁴ Tamtéž § 466, s. 1077.

²⁵ Tamtéž § 485, s. 1080.

²⁶ Tamtéž § 467, s. 1077.

Základní podmínkou pro poskytování podpory je respektování jedinečnosti postiženého, jeho postojů, zájmů, priorit i chápání jeho porozumění, vnímání i prožívání dané situaci.

Pro poskytování podpory dále je nezbytné, aby byl postižený schopen sdělit svému okolí svá přání a potřeby. S tím souvisí schopnost osob poskytujících podporu porozumět zejména obsahu mnohdy specifické komunikace hendikepovaného s okolím. Prostředkem komunikace jedince může být chování, kterým reaguje na danou situaci. Toto chování může být většinou společností považováno za nevhodné, či přímo patologické.²⁷

Autoři první metodiky opatrovnictví pro ČR vyjmenovávají oblasti života, do nichž dle nich opatrovníci nejčastěji zasahují. Jedná se o:

- 1) **sociální záležitosti** (např. pomoc při zprostředkování bydlení a sociálních služeb, podpora opatrovance při vyslovování jeho přání a potřeb a následná kontrola, zda jsou naplňovány);
- 2) **hájení práv** (např. opatrovník kontroluje zda nejsou porušována práva a zájmy opatrovance, opatrovník podporuje opatrovance při jejich hájení);
- 3) **finanční záležitosti** (např. podpora opatrovance v hospodaření s finančními prostředky do výše, kterou stanovil soud, správa financí opatrovance, platba nájemného apod.);
- 4) **majetkové záležitosti** (např. správa a podpora při správě majetku opatrovance);
- 5) **pracovní záležitosti** (např. pokud je opatrovanec zaměstnaný, opatrovník jej může podporovat při uzavření pracovní smlouvy, může mu vysvětlit její obsah i jeho práva a povinnosti ze smlouvy plynoucí);
- 6) **jednání na úřadech** (např. opatrovník podporuje, případně jedná na úřadech za opatrovance např. při vyřizování důchodu, sociálních dávek apod.);

---

²⁷ Čebišová, R., a kol. *Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013, s. 37-38. ISBN 978-80-7421-053-2.

- 7) **dodržování léčebného režimu** (např. opatrovník podporuje opatrovance v péči o zdraví, případně mu tuto podporu zprostředkuje ve formě sociální služby).²⁸

Juříčková se realizací výkonu veřejného opatrovnictví v praxi zabývá již několik let a dlouhodobě upozorňuje na nedostatky celého systému a zároveň dává doporučení, jak mají opatrovníci na tyto nedostatky reagovat, či jak se jim vyhnout.

Dále Juříčková při vyjmenovávání činností opatrovníka staví na první místo **studium platné právní úpravy** o opatrovnictví, tedy zejména OZ a zákona č. 99/1964 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“), ve znění pozdějších předpisů,²⁹ **dokumentů** týkajících se výkonu opatrovnictví či **sledování webových stránek** ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále jen „MPSV“) a ministerstva vnitra ČR (vále jen „MV“).³⁰

Druhou činností opatrovníka je **získávání informací o opatrovanci**, které se opatrovník dozvídá zejména z rozsudku o omezení svéprávnosti, znaleckého posudku, informací získaných od ošetřujícího lékaře a dalších odborníků, jež s opatrovancem pracují, nebo v minulosti pracovali. Další informace opatrovník získá ze **sociálního šetření** v místě bydliště klienta, nebo v místě, kde se člověk s postižením cítí bezpečně. Při tomto šetření opatrovník mnohdy naváže první kontakt s opatrovancem a jeho okolím, např. příbuzným, nebo pracovníkem sociální služby, jemuž opatrovanec důvěřuje.³¹ Opatrovníka má při sociálním šetření zajímat nejen, kde klient bydlí a jestli má nějaké příbuzné, jaké má příjmy (např. důchod, sociální dávky apod.), majetek, dluhy a výdaje, ale i zda má klient vyřízeny osobní doklady, jestli je v evidenci praktického lékaře a dalších specialistů, zda užívá léky, i zda má zajištěnou celodenní stravu.³² Účelem sociálního šetření by mělo být i předání vzájemných kontaktů mezi opatrovancem a opatrovníkem (např. adresy, telefonní čísla apod.), naplánování dalších

---

²⁸ INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015, s. 11. ISBN neuvedeno.

²⁹ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 7. ISBN neuvedeno.

³⁰ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s.91. ISBN 978-80-247-4786-6.

³¹ INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015, s. 45-46. ISBN neuvedeno.

³² JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 8. ISBN neuvedeno.

setkání i základní zmapování potřeb opatrovance.³³ Juříčková k první návštěvě opatrovance udává, že než začne opatrovník hovořit, měl by se představit a vysvětlit svému klientovi, proč je jeho opatrovníkem a v čem spočívá jeho funkce, vyslechnout názor opatrovance, zjistit jeho přání, potřeby, schopnosti apod.³⁴

Dle OZ **opatrovník zajišťuje klientovi základní a jiné potřeby**. Juříčková blíže specifikuje oblasti, které vedou k naplnění těchto potřeb. Jedná se o:

- a) *osobní a jiné doklady* (opatrovník např. opatrovanci vyřizuje rodný list, občanský průkaz, průkazku zdravotního pojištěnce, cestovní doklady, nájemní smlouvu, rozsudky soudu atd., ale také zjišťuje, kde má opatrovanec tyto doklady uloženy);
- b) *jídlo a jiné potřeby* (opatrovník např. doprovází klienta na nákupy potravin, oděvu, vybavení do bytu, hygienických potřeb, případně tyto nákupy zajistí sám či prostřednictvím využití sociálních služeb, zajištěním obědů atp.);
- c) *bydlení* (opatrovník např. zajišťuje opatrovanci bydlení v bytě, podnájmu, ubytovně, zařízení sociálních služeb a úhrady za něj, přičemž je v kontaktu s vlastníky těchto prostor, případně sociálními pracovníky daného zařízení, zajišťuje např. i vystěhování z bytu apod.);
- d) *smlouvy* (opatrovník např. vyřizuje nájemní smlouvu včetně jejího podpisu, smlouvy o poskytování sociálních služeb atd.);
- e) *důchod a jiné příjmy* (opatrovník např. vyřídí opatrovanci důchod, příspěvek na péči, dávky hmotné nouze, spravuje klientův účet, pojištění i úspory, vyplácí opatrovanci kapesné, informuje klienta o jeho finančních prostředcích a hospodaření s nimi, přičemž o tomto vede evidenci);
- f) *zdravotní péče* (opatrovník např. kupuje klientovi léky a připravuje je do dávkovače léků, připomíná opatrovanci užívání léků i návštěvy u lékaře, přičemž si toto ověřuje, zajišťuje opatrovanci praktického lékaře i specialisty, pokud není v jejich evidenci, uděluje souhlas s hospitalizací klienta apod.);

---

³³ INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015, s. 45-46. ISBN neuvedeno.

³⁴ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s.92. ISBN 978-80-247-4786-6.

- g) *úhrada poplatků a opakujících se plateb* (opatrovník zajišťuje za opatrovance platby nájemného, inkasa, pojištění, výživného, poplatky za psa, jízdné, telefon, opravy spotřebičů apod.);
- h) *úhrada dluhů a pokut* (opatrovník např. zjišťuje, zda má opatrovanec dluhy a v jaké výši, sjednává splátkový kalendář u finančních společností, hradí všechny dluhy klienta, vyřizuje exekuce i pokuty za přestupky apod.).³⁵

Další činností, kterou vykonává opatrovník, je jeho **spolupráce se soudy a dalšími institucemi** jako např. zařízení sociálních služeb, lékaři, Policie ČR, městská policie, Okresní a Českou správou sociálního zabezpečení, bankami, pojišťovnami, úřady práce, starosty i ostatními veřejnými opatrovníky. Po svém jmenování veřejný opatrovník tyto subjekty zkontaktuje a informuje je o tom, že se stal opatrovníkem daného klienta.³⁶

Opatrovník **je v kontaktu s opatrovancem i jeho rodinou a blízkými osobami**. K této činnosti Juříčková dodává, že je třeba zjistit, jestli má klient příbuzné a jaké jsou jejich vzájemné vztahy. Pokud jsou vztahy narušeny, doporučuje opatrovníkům pokusit se je stabilizovat.

Juříčková dále doporučuje, aby byla ze strany veřejných opatrovníků zajištěna dvacetí čtyř hodinová pracovní pohotovost pro případy, kdy bude nutné poskytnout opatrovanci okamžitou pomoc v terénu.³⁷ Bohužel toto v mnoha obcích není možné zejména z finančních a personálních důvodů.

Veřejný opatrovník **dává rady o výkonu opatrovnictví a podporuje soukromé opatrovníky** ve výkonu opatrovnické funkce. Opatrovník by měl podávat informace o institutu opatrovnictví nejen opatrovníkům a kolegům, ale i občanům a studentům, kteří se o opatrovnictví zajímají.³⁸

Veřejný opatrovník **podává soudu** každoročně **informace** o hospodaření s majetkem opatrovance a po skončení opatrovnictví předkládá závěrečný účet o správě

---

³⁵ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 9-14. ISBN neuvedeno.

³⁶ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s.89-90. ISBN 978-80-247-4786-6.

³⁷ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 17. ISBN neuvedeno.

³⁸ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s. 90. ISBN 978-80-247-4786-6.

majetku. Juříčková doporučuje, aby v případě úmrtí opatrovance předal opatrovník veškeré dokumenty soudu a spolupracoval s notářem. Zároveň Juříčková opatrovníky varuje před nakládáním s majetkem a vyřizováním záležitostí opatrovance v den jeho úmrtí, protože v tento den opatrovnictví zaniká a opatrovník k tomuto již není oprávněn.³⁹

Poslední činností opatrovníka, jíž zmiňuje Juříčková, je **výkon i jiných činností, které jsou ku prospěchu opatrovanci**. Juříčková do této kategorie řadí např. informování finančních společností o ustanovení opatrovníkem, podrobné vedení spisové dokumentace a archivace dokumentů, vedení peněžního deníku, záznamů o sociálním šetření a jednáních s klientem i institucemi. Samozřejmostí je i účast opatrovníka na školeních o problematice opatrovnictví.⁴⁰

---

³⁹ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 19. ISBN nevedeno.

⁴⁰ JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s. 91, 98. ISBN 978-80-247-4786-6.

3 VZDĚLÁVÁNÍ OPATROVNÍKŮ

Třetí kapitola se zaměřuje na problematiku vzdělávání opatrovníků, zejména sociálních pracovníků pověřených výkonem veřejného opatrovnictví. Kapitola pojednává o systému vzdělávání veřejných opatrovníků v ČR, které začíná být diskutovanou otázkou a zároveň nastiňuje, proč je vhodné pověřovat výkonem veřejného opatrovnictví sociální pracovníky. Dále se tato kapitola zabývá vzděláním a dalším vzděláváním sociálních pracovníků, jež jsou zaměstnanci obcí, a kteří vykonávají funkci veřejného opatrovníka.

3.1 Systém vzdělávání veřejných opatrovníků

Veřejný opatrovník je pověřený státem k výkonu funkce opatrovníka, proto je zde jistý předpoklad poskytování profesionální péče opatrovanci. Aby mohla být tato profesionální péče o klienta kvalitní, je třeba, aby veřejný opatrovník disponoval znalostmi, které získal v průběhu svého celoživotního vzdělávání a praxe.

V žádném z legislativních dokumentů ČR bohužel není jasně specifikováno, jakého minimálního stupně vzdělání by měl dosáhnout veřejný opatrovník, které kurzy (a s jakou hodinovou dotací) by v počátcích a průběhu své opatrovnické praxe měl opatrovník absolvovat.

V našich podmínkách je tak možné, aby funkci veřejného opatrovníka vykonával jak jedinec se základním vzděláním, tak osoba, která sice dosáhla např. vysokoškolského vzdělání, avšak v technickém oboru, jehož předmětem nejsou vědy zabývající se člověkem a společností. Je třeba si uvědomit, že opatrovanci jsou v mnoha ohledech specifickými klienty, kteří potřebují profesionální péči, jejímž základem je určitý stupeň a druh vzdělání veřejného opatrovníka. V praxi tak veřejné opatrovnictví vykonávají zejména starostové obcí, kteří mnohdy z hlediska svého vzdělání nejsou kompetentními osobami k péči o opatrovance, protože např. neznají právní problematiku institutu opatrovnictví, mají nízké povědomí o fungování sociálních služeb, nemají dostatek znalostí o duševních poruchách svých klientů nebo neví, jakým způsobem se svými opatrovanci komunikovat, aby došlo

ke vzájemnému porozumění a následně byl veřejný opatrovník schopen hájit zájmy opatrovance.

Vhodným řešením této situace se jeví pověření zaměstnanců sociálního odboru, čili sociálních pracovníků obce, výkonem veřejného opatrovnictví. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen „ZOSS“), ve znění pozdějších předpisů, stanovuje podmínky, jež musí člověk splnit, aby mohl vykonávat povolání sociálního pracovníka.⁴¹ Zároveň tento zákon „upravuje podmínky pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci“⁴², v níž se opatrovanci ocitají. ZOSS také obecně vyjmenovává činnosti sociálního pracovníka, kterými jsou např. sociální šetření, řešení sociálně právních problémů a poskytuje sociálně právní poradenství klientům, poskytuje služby sociální prevence, služby krizové pomoci, sociálního poradenství a sociální rehabilitace, v sociální oblasti vykonává analytickou a metodickou činnost, realizuje depistážní činnost, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.⁴³ Na základě výše uvedeného se jeví ustanovení sociálních pracovníků veřejnými opatrovníky vhodným řešením pro poskytování kvalitní péče opatrovancům jak z hlediska jejich odbornosti a schopnosti řešit situaci klientů erudovaným způsobem, tak z hlediska činností, které veřejný opatrovník vykonává (viz kapitola 2).

3.2 Vzdělávání sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků

Internetový průvodce světem povolání říká, že „*úkol sociálního pracovníka je pomáhat lidem při řešení jejich tíživé sociální situace.*“⁴⁴ K tomu, aby byl jedinec schopen takovýto náročný úkol zvládnout, musí disponovat určitými **předpoklady** jako motivace, osobnostní předpoklady a dovednostmi pro výkon profese sociálního pracovníka. Tyto pojmy v praxi znamenají např. pracovníkovu osobnostní vyrovnanost,

⁴¹ § 1 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2006/037-2006.pdf>.

⁴² Tamtéž § 1 odst. 1, s. 1257.

⁴³ Tamtéž § 109, s. 1285.

⁴⁴ Průvodce světem povolání. *Sociální pracovník*. [online]. 2007 [cit. 2015-12-07]. Dostupné z: <http://www.occupationsguide.cz/cz/povol/povolani.aspx?par=680.htm>.

schopnost empatie, naslouchání a komunikace, vytrvalosti, nadhledu, sebehodnocení, kreativity i jisté „nadání“ pro sociální práce.⁴⁵

ZOSS stanovuje, že profesi sociálního pracovníka bude vykonávat plně svéprávná, bezúhonná, zdravotně a odborně způsobilá osoba.⁴⁶

Odborně způsobilou k výkonu povolání sociálního pracovníka se dle ZOSS považuje osoba, která získá absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu **vzdělání:**

- a) **vyšší odborné** (dále jen „VOŠ“) „v oborech vzdělání zaměřených na sociální práce a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práce, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost;
- b) **vysokoškolské** (dále jen „VŠ“) získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku“;
- c) **absolvováním akreditovaných kurzů** v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně dvě stě hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně pět let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b);
- d) **absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů** v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně dvě stě hodin a praxe při výkonu sociálního pracovníka v trvání nejméně deset let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998.“⁴⁷

Odbornou způsobilostí sociálních pracovníků se kromě MPSV zabývá také Asociace vzdělavatelů v sociální práci (dále jen „ASVP“), která sdružuje vysoké a vyšší odborné školy, které poskytují vzdělání v oboru sociální práce. ASVP garantuje **minimální standard vzdělávání v sociální práci**, který určuje předměty, jež tvoří

⁴⁵ DOČKAL, J. *Člověk v současném světě: Než začneme studovat sociální práci*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk SUSA, 2008, s. 17-19. ISBN 978-80-86057-53-8.

⁴⁶ § 110 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1285. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2006/037-2006.pdf>.

⁴⁷ Tamtéž § 110 odst. 4, s. 1285.

základ pro vzdělávání v sociální práci. Studenti, kteří studují sociální práci, získají znalosti z oblasti sociální politiky, teorií a metod sociální práce, základů práva, sociologie, psychologie, biologie (zdraví a nemoci) člověka, sociální patologie, filosofie a etiky sociální práce, metod sociálních výzkumů, multikulturního soužití (etnických menšin), praxe a supervize.⁴⁸ V průběhu studia si student osvojuje např. také základy pedagogiky, odborného cizího jazyka, základy ekonomiky a fungování neziskového sektoru, krizové intervence aj.

Aby byla práce veřejných opatrovníků kvalitní, je nutné, aby se sociální pracovníci - veřejní opatrovníci průběžně vzdělávali. Jedná se tedy o **další profesní vzdělávání**, kterým jsou označovány „*všechny formy profesního a odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života, po skončení odborného vzdělávání a přípravy na povolání ve školském systému. Jeho posláním je rozvíjení znalostí a dovedností, postojů a návyků, vyžadovaných pro výkon určitého povolání.*“⁴⁹

ZOSS stanovuje zaměstnavatelům povinnost zabezpečit svým zaměstnancům, sociálním pracovníkům – veřejným opatrovníkům, další vzdělávání v rozsahu alespoň dvacet čtyři hodin za kalendářní rok. V rámci tohoto vzdělávání si má opatrovník svoji kvalifikaci obnovovat, upevňovat a doplňovat.⁵⁰ Další vzdělávání je realizováno formou:

- a) specializačního vzdělávání, které navazuje na odbornou způsobilost k výkonu profese sociálního pracovníka. Specializační vzdělávání je zajišťováno vyššími odbornými a vysokými školami;
- b) kurzy s akreditovaným programem, jehož se sociální pracovník účastní;
- c) absolvováním odborné stáže v zařízeních, které poskytují sociální služby;
- d) účastí sociálního pracovníka na školících akcích;
- e) účastí sociálního pracovníka na konferencích.⁵¹

---

⁴⁸ DOČKAL, J. *Člověk v současném světě: Než začneme studovat sociální práci*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk SUSA, 2008, s. 18. ISBN 978-80-86057-53-8.

⁴⁹ PALÁN, Z., LANGER T. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, s. 96. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁵⁰ § 111 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1285. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2006/037-2006.pdf>.

⁵¹ Tamtéž § 111 odst. 2, s. 1285.

Cílem dalšího vzdělávání je „kompetentní pracovník – profesionál, který se aktivně podílí a zapojuje do procesu zvyšování kvality poskytované služby a využívá k tomu své odborné a profesní kompetence.“⁵²

Sociální pracovník, jenž v rámci formálního vzdělávání splnil zákonnou podmínku dosaženého vzdělání pro výkon profese, se musí v praxi dále vzdělávat v oblasti, v níž pracuje. Při výkonu veřejného opatrovnictví se dá vzhledem k činnostem (viz kapitola 2), jež veřejný opatrovník vykonává, předpokládat, že kromě pravidelného studia legislativy bude opatrovník prohlubovat své znalosti v oblasti komunikace s lidmi s postižením, oblasti duševních poruch a postižení (např. absolvováním kurzu psychiatrické minimum), sociálních dávek, práce s jednotlivcem a tvorby individuálních plánů práce, metod práce se specifickými druhy klientů jako např. agresivní klient, klient užívající návykové látky, nespolupracující klient apod.

Sociální pracovníci – veřejní opatrovníci jsou zaměstnanci obecního úřadu, tzn., že jsou úředníky a podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, v platném znění, se na ně vztahuje povinnost při nástupu do zaměstnání absolvovat tzv. vstupní vzdělávání a přípravu a ověření zvláštní odborné způsobilosti (dále jen „ZOZ“), který realizuje Institut pro veřejnou správu v Praze prostřednictvím vzdělávacího střediska v Benešově.⁵³

V rámci **vstupního vzdělávání** získá nový zaměstnanec úřadu znalosti základů veřejné správy, užívání informačních technologií, komunikace, organizace a činnosti veřejné správy a územního samosprávného celku, základy veřejného práva, znalost práv, povinností a pravidel etiky úředníka a další dovednosti, jež se vztahují k jeho pracovnímu zařazení a jsou nezbytné pro správní činnost zaměstnance. Úředník takto získá základní informace o úřadu, pracovním místě, legislativě ČR a zčásti i o Evropské unii.⁵⁴

Vstupní vzdělávání zaměstnance probíhá průběžně na úřadě, kde je zaměstnán, a kde se seznamuje s výkonem svojí agendy. Zároveň se zaměstnanec účastní třídního vstupního vzdělávání, které realizuje příslušný krajský úřad. V rámci tohoto vzdělávání se úředník také vzdělává formou e-learningového kurzu (zde jsou

---

⁵² MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 198. ISBN 978-80-7357-738-4.

⁵³ Tamtéž, s. 174-176.

⁵⁴ Tamtéž, s. 175.

např. moduly zaměřené na komunikační dovednosti úředníka). E-learningový kurz i prezenční vzdělávání jsou zakončeny závěrečnými testy.

ZOZ představuje dosažení obecných i odborných znalostí právních předpisů, jež upravují výkon státní správy na příslušném úseku. ZOZ se zaměřuje také na jejich aplikaci v praxi.⁵⁵

Sociální pracovník – veřejný opatrovník je zaměstnaný na pozici sociální pracovník na obecních úřadech. Tento zaměstnanec musí absolvovat obecnou část ZOZ, jež je pro všechny úředníky stejná a zvláštní část ZOZ pro správní činnost v sociálních službách.

Sociální pracovníci často žádají MV o uznání rovnocennosti jejich vzdělání na základě vyhlášky č. 511/2002 Sb., o uznání rovnocennosti vzdělání úředníků územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška stanovuje podmínky pro uznání předchozího vzdělání, které pracovník získal předchozím studiem na vysoké či vyšší odborné škole. Uzná-li MV ČR rovnocennost zaměstnancova vzdělání, zaměstnanec nemusí absolvovat ZOZ.

Autorka této bakalářské práce po svém nástupu do zaměstnání v měsíci červenci roku 2015 žádala MV ČR o uznání předchozího vzdělání na VOŠ pro správní činnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, jež je dle zkušeností sociálních pracovníků svým způsobem velmi podobná správní činnosti oblasti sociálních služeb. Sociální pracovnice musela doložit k žádosti o uznání vzdělání diplom a vysvědčení o absolutoriu na vyšší odborné škole, sylaby všech absolvovaných předmětů za dobu jejího studia, osvědčení o absolvovaných akreditovaných vzdělávacích kurzech i absolvované odborné praxi. V rámci následné komunikace s MV ČR zjistila, že při posuzování její žádosti se příslušní pracovníci MV ČR řídili zejména počtem hodin práva, kdy se zaměřovali konkrétně na počet hodin správního práva zařazeného do výuky, hodinovou dotaci a zařízení, v nichž absolvovala odbornou praxi (v autorčině případě byla nadpoloviční část odborné praxe realizována na správních úřadech).

---

⁵⁵ MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 176. ISBN 978-80-7357-738-4.

4 VYBRANÁ PŘIPRAVOVANÁ LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ

V této kapitole autorka stručně nastíní připravovaný opatrovnický zákon, jehož přesný název zní: zákon o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (dále jen „ZVO“).

Dále autorka práce nastíní připravovaný zákon o sociálních pracovnících a profesní komoře. Sociální pracovníci jej nazývají „profesním zákonem“, který ovlivní vzdělávání sociálních pracovníků i jejich kompetence v praxi. Profesní zákon tak může přímo či nepřímo ovlivnit výkon veřejného opatrovnictví.

V současné době ale není jisté, kdy oba zákony vstoupí v platnost a účinnost.

Autorka se bude v této kapitole zejména zabývat účelem obou výše uvedených zákonů a jejich požadavky na osobu veřejného opatrovníka či sociálního pracovníka. V případě profesního zákona se autorka blíže zaměří na otázku vzdělání sociálního pracovníka.

4.1 Opatrovnický zákon

„Opatrovnický zákon by měl reagovat na stávající neutěšenou situaci, podrobněji upravit výkon funkce veřejného opatrovníka a odstranit tak nedostatky mj. i při ustanovování veřejných opatrovníků.“⁵⁶ Autoři návrhu ZVO odůvodňují jeho potřebnost mnoha argumenty. Autorka práce na základě svých zkušeností s výkonem veřejného opatrovnictví vybrala dva, jež jsou z jejího pohledu nejpalčivější:

- 1) Veřejným opatrovníkem jsou často jmenovány osoby, které nemají dostatečné kompetence pro výkon této funkce;

---

⁵⁶ Úřad vlády České republiky. *Věcný záměr zákona o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících s podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (opatrovnický zákon), včetně závěrečné zprávy hodnocení dopadů regulace.* s. 10. [online]. 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9KTJVH61>.

- 2) v praxi často veřejný opatrovník vykonává funkci veřejného opatrovníka i několika desítkám opatrovanců. Děje se tak zejména v obcích, v nichž se nachází např. psychiatrická nemocnice.⁵⁷

Autorka práce souhlasí s názory navrhovatelů ZVO, že současné nastavení institutu veřejného opatrovnictví není schopno podporovat veřejné opatrovníky v kvalitním výkonu opatrovnictví, který by měl být plně v souladu se zájmy opatrovanců.⁵⁸

Zákon by měl dle věcného návrhu doplňovat stávající OZ a přispět tak k zplnomocňování klientů tím, že bude stanovovat podmínky pro výkon opatrovnictví dospělých osob. ZVO bude také jasně stanovovat zásady pro výkon opatrovnictví (např. ochrana práv a zájmů opatrovance a jejich naplňování, spolupráce opatrovníka s institucemi a ostatními osobami v opatrovancově okolí, podpora zachování přirozeného prostředí opatrovance apod.).⁵⁹

V návrhu opatrovnického zákona je rozebrána také otázka vzdělání opatrovníka. Osoba veřejného opatrovníka by měla splňovat následující podmínky:

- 1) *„je státním občanem České republiky, občanem jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky, nebo státním příslušníkem jiného než členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území České republiky;*
- 2) *je plně svéprávná;*
- 3) *je bezúhonná;*
- 4) *má střední vzdělání s maturitou;*
- 5) *má potřebné znalosti a zkušenosti pro výkon opatrovnictví a úspěšně absolvovala zkoušku zvláštní odborné způsobilosti pro výkon opatrovnictví;*

---

⁵⁷ Úřad vlády České republiky. *Věcný záměr zákona o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících s podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (opatrovnický zákon), včetně závěrečné zprávy hodnocení dopadů regulace.* s. 10. [online]. 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9KTJVH61>.

⁵⁸ Tamtéž s. 10.

⁵⁹ Tamtéž s. 12-13.

- 6) *má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že opatrovnictví může řádně vykonávat a nedošlo k nezhojitelnému narušení vztahu důvěry opatrovance k úředníkovi vykonávajícímu opatrovnictví.* ⁶⁰

Autoři návrhu zákona udávají, že opatrovník bude mít povinnost vykonat zkoušku zvláštní odborné způsobilosti. Tuto podmínku budou muset splnit i veřejní opatrovníci, kteří funkci veřejného opatrovníka vykonávají po několik let. V tomto opatření vidí autorka záměr, aby došlo k vyšší informovanosti a odbornosti veřejných opatrovníků. Dále zde spatřuje potenciál výkonu veřejného opatrovnictví sociálními pracovníky.

4.2 Zákon o sociálních pracovnících a profesní komoře

Předmětem úpravy profesního zákona je/jsou:

- 1) výkon profese sociálního pracovníka a jeho statut;
- 2) předpoklady a podmínky pro výkon sociální práce;
- 3) profesní komora sociálních pracovníků, která bude garantovat odbornost výkonu sociální práce.⁶¹

Podle návrhu profesního zákona bude kompetentní k výkonu povolání sociálního pracovníka ten, kdo bude mít VOŠ nebo VŠ vzdělání v oborech, které jsou akreditované a stanovené zvláštním právním předpisem, na němž se bude podílet profesní komora sociálních pracovníků a ASVP.

Návrh profesního zákona počítá se třemi profesními tituly sociálních pracovníků, které budou odvozeny od úrovně dosaženého vzdělání a délky praxe:

- 1) **všeobecný sociální pracovník** (titul sociální pracovník) - absolvent VOŠ nebo VŠ v oboru sociální práce. Všeobecný sociální pracovník

---

⁶⁰ Úřad vlády České republiky. *Věcný záměr zákona o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících s podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (opatrovnický zákon), včetně závěrečné zprávy hodnocení dopadů regulace.* s. 14. [online]. 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9KTJVH61>.

⁶¹ Sociální práce. *Pracovní dokument odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon).* s. 3. [online]. 2014 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/Pracovni_dokument_profesni_zakon_FINAL.pdf.

- je kompetentní k vedení sociální agendy i dalších pracovníků, kteří působí v oblasti sociální práce. Dále se zaměřuje na úkoly na úseku sociální práce a sociální prevence. Všeobecným sociálním pracovníkem může být například i sociální pracovník-veřejný opatrovník co by referent odboru sociálních věcí;
- 2) **sociální pracovník specialista** – absolvent VOŠ nebo VŠ v oboru sociální práce, jenž úspěšně absolvovat a zkouškou zakončil specializační vzdělávání v sociální práci. Podmínkou je, že musí získat tři roky praxe jako všeobecný sociální pracovník. Tento pracovník je kompetentní k výkonu odborné činnosti a metodickému vedení všeobecných sociálních pracovníků v rámci sociální práce v rámci svojí specializace;
  - 3) **licencovaný sociální pracovník** – dosáhl vzdělání VŠ vzdělání v oboru sociální práce, úspěšně zakončil specializační vzdělávání, má nejméně pět let praxe na pozici specializovaného sociálního pracovníka, na základě prokázání odbornosti a praktických zkušeností úspěšně vykonal licenční zkoušky a získal licenci v oblasti sociální práce. Tento sociální pracovník je kompetentní k výkonu metodické a koncepční činnosti v oblasti sociální práce, k legislativní činnosti, kontrolní činnosti, supervizi sociálních pracovníků, vedení odborných praxí a stáží, vzdělávání studentů sociální práce na VOŠ a VŠ a dalšímu vzdělávání sociálních pracovníků. Licencovaný sociální pracovník se také podílí na vědě, výzkumu a inovaci sociální práce, je koordinátorem sociální práce na obecní, krajské a celorepublikové úrovni.⁶²

Při porovnání návrhu zákona a stávajícího ZOŠS autorka zjistila dvě fakta. Prvním z nich je skutečnost, že v rámci dalšího povinného vzdělávání sociálních pracovníků má zaměstnavatel povinnost zabezpečit svému zaměstnanci (na pozici sociálního pracovníka) další vzdělávání alespoň v rozsahu dvaceti čtyř hodin za kalendářní rok. Další vzdělávání musí splňovat náležitosti dané zákonem – hlavním

---

⁶² Sociální práce. *Doprovodný text k pracovnímu dokumentu odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon)*. s. 12-16. [online]. 2014 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/doprovodny_text_k_pracovnimu_dokument_profesni_zakon_final.pdf.

kritériem je, aby byl kurz či seminář akreditovaný. Dále se sociální pracovník může vzdělávat formou odborných stáží, účastí na odborných konferencích, specializačním vzděláváním na VŠ apod.⁶³

---

⁶³ Sociální práce. *Pracovní dokument odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon)*. s. 10-11. [online]. 2014 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:http://www.socialniprace.cz/soubory/Pracovni_dokument_profesni_zakon_FINAL.pdf.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části této práce autorka popíše jí provedený kvalitativní výzkum. Autorka zde vymeze cíl výzkumu i výzkumnou otázku, charakterizuje výzkumný vzorek i způsob jeho výběru. Ve své práci znázorní konceptuální schéma, popíše nástroj sběru dat a průběh výzkumu. Dále budou výsledky výzkumu autorkou analyzovány a budou z nich vyvozeny závěry.

Autorka se v průběhu praktické části také zaměří na etické otázky výzkumu, kterými se při jeho provádění řídila.

5 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE A FORMULACE VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Autorka této bakalářské práce se s výkonem opatrovnictví setkávala v průběhu svého studia na VOŠ. I nyní po nástupu do zaměstnání na pozici sociální pracovnice sociálně-právní ochrany dětí je v častém kontaktu s několika opatrovníky i opatrovanci. Důvodem tohoto „spojení“ je, že někteří její nezletilí klienti jsou potomky právě osob s omezenou svéprávností, jež mají ustanovené veřejné opatrovníky pro spravování svých záležitostí.

Téma vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností si autorka práce zvolila zejména z důvodu, že se s problematikou opatrovnictví setkává v praxi již od nabytí účinnosti OZ v roce 2014. Dále se autorka chtěla vzhledem k jejímu současnému oboru studia zaměřit na vzdělávání sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v praxi.

Prostřednictvím kvalitativního šetření se bude autorka zaměřovat na nejvyšší dosažené vzdělání a postoje k dalšímu vzdělávání sociálních pracovníků - veřejných opatrovníků v městech v okolí Slavkova u Brna, i jejich činnosti v souvislosti s charakteristickými rysy jejich klientů.

Autorka si v souvislosti s výše uvedeným zvolila za **cíl praktické části práce zjistit, jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v dalším vzdělávání v souvislosti s výkonem veřejného opatrovnictví ve Slavkově u Brna a jeho okolí.**

Výzkumnou otázku, jež vyplývá z tématu i cíle práce, autorka vyjádřila následovně: Jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v oblasti vzdělávání v souvislosti s výkonem veřejného opatrovnictví ve Slavkově u Brna a jeho okolí?

6 VÝZKUMNÝ VZOREK

6.1 Výběr vzorku

Pro výběr konverzačních partnerů autorka práce využila metodu účelového výběru. Dle Miovského je tato metoda jedna z nejrozšířenějších v rámci kvalitativního výzkumu. Podstata této metody tkví v záměrném (nebo také nepravděpodobnostním) výběru účastníků výzkumu s určitými, námi stanovenými kritérii. Kritériem mi může být vybraná vlastnost či stav.⁶⁴

Na základě zaměření a cíle práce autorka zvolila dvě kritéria pro výběr konverzačních partnerů. Jedná se o kritérium pozice sociálního pracovníka, který splňuje zákonné podmínky pro výkon tohoto povolání (viz kapitola 3), zároveň však tento sociální pracovník musí být zaměstnancem obce či města a být tímto subjektem pověřen k výkonu veřejného opatrovnictví nad osobami s omezenou svéprávností. Dalším důležitým kritériem bylo místo výkonu veřejného opatrovnictví, čili Slavkov u Brna a města či obce v jeho okolí s dojezdovou vzdáleností do 60 minut. Neméně podstatnými kritérii byly zkušenosti a aktivní výkon veřejného opatrovnictví a dobrovolná účast opatrovníka na výzkumu.

Autorka práce osobně či telefonicky oslovila s žádostí o zapojení se do výzkumu pro její bakalářskou práci celkem sedm sociálních pracovníků, kteří by mohli splňovat všechny výše uvedené zvolené podmínky. Všichni oslovení pracovníci byly ženy. Osloveny byly veřejné opatrovnice ze Slavkova u Brna, Vyškova, Bučovic, Rousínova a Brna. Z těchto sedmi oslovených sociálních pracovníků pouze pět splňovalo všechna výše uvedená zvolená kritéria. Z důvodu pracovní vytíženosti odmítla jedna z oslovených veřejných opatrovnic účast na výzkumu. Druhá oslovená veřejná opatrovnice v současné době aktivně nevykonává veřejné opatrovnictví, protože v obvodu obce již tři roky není žádná osoba s omezenou svéprávností.

Je důležité podotknout, že oslovené sociální pracovníce autorka práce znala buď ze současného zaměstnání, nebo z dob jejího studia na vyšší odborné škole,

---

⁶⁴ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 135. ISBN 80-247-1362-4.

kdy se s nimi seznámila v prostorách školy či v průběhu odborné praxe na jejich pracovišti. Z tohoto důvodu byl její vstup do terénu vcelku bezproblémový a v průběhu rozhovorů nepanovala nervozita, napětí či obavy ze strany konverzačních partnerů.

I přesto však některé sociální pracovnice – veřejné opatrovnice projevíly přání zůstat v anonymitě, proto budou konverzační partnerky očíslovány číslicemi 1 až 5. Dále autorka ve své práci nezveřejní, ve kterém městě daná konverzační partnerka vykonává veřejné opatrovnictví.

Na základě přání konverzačních partnerek zůstat v anonymitě se autorka práce rozhodla poukázat a zdůraznit etickou stránku výzkumu, o které bude pojednáno v dalších částech práce.

6.2 Popis konverzačních partnerů

V této podkapitole autorka práce charakterizuje své konverzační partnery, s nimiž byly provedeny rozhovory v rámci praktické části této práce.

Konverzační partnerka č. 1 – pracuje na pozici vedoucí sociálního odboru, funkci veřejné opatrovnice vykonává po dobu tří let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je VŠ v magisterském oboru právo, čili splňuje zákonné podmínky pro výkon sociální pracovnice.

Konverzační partnerka č. 2 – pracuje na pozici vedoucí odboru sociálních věcí. Veřejné opatrovnictví vykonává po dobu patnácti let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je VŠ v magisterském v oboru sociální pedagogika, čili splňuje zákonné podmínky pro výkon sociální pracovnice.

Konverzační partnerka č. 3 – pracuje na pozici sociální pracovnice - referenta sociálních věcí po dobu deseti let. Veřejné opatrovnictví vykonává po dobu tří let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je VOŠ v oboru sociální práce a sociální pedagogika.

Konverzační partnerka č. 4 – pracuje na pozici referenta odboru sociálních věcí. Funkci veřejného opatrovníka vykonává po dobu pěti let. Dosáhla VOŠ vzdělání v oboru sociální práce a následně VŠ v bakalářském stupni vzdělání v oboru sociální práce a sociální politika.

Konverzační partnerka č. 5 – pracuje na pozici referenta odboru sociálních věcí. Veřejné opatrovnictví vykonává po dobu osmi let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské, kdy v mládí maturovala na gymnáziu. Následně v průběhu zaměstnání na pozici sociální pracovnice úspěšně zakončila dvouleté nástavbové studium v oboru sociálně-právní činnosti. Nástavbové studium absolvovala z důvodu splnění zákonem daných podmínek o kvalifikaci sociálních pracovníků (viz kapitola 3).

6.3 Etika výzkumu

„Etické otázky hrají ve společenském výzkumu důležitou roli. Existují různé standardy a doporučení, které vymezují etická pravidla aplikovatelná ve výzkumu.“⁶⁵

Obecnými etickými pravidly, jichž by se měl dle Hendla každý výzkumník držet, jsou:

- 1) **poučení (informovaný) souhlas** osoby s účastí na výzkumu, tzn., že osoba účastnící se výzkumu musí být informována o okolnostech a průběhu výzkumu a musí se svojí účastí na výzkumu souhlasit.⁶⁶ Autorka při oslovování potenciálních účastníků výzkumu i na počátku každého rozhovoru sdělila každému konverzačnímu partnerovi, že je studentkou a potřebuje rozhovor s veřejným opatrovníkem ke své bakalářské práci na téma vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností. Autorka se účastníků dotazovala, jestli souhlasí s účastí na výzkumu a zda souhlasí se zveřejněním rozhovoru v práci;
- 2) **svoboda odmítnutí** účasti na výzkumu a informování účastníka o možnosti kdykoliv ukončit svoji účast na výzkumu.⁶⁷ O této možnosti byli autorkou oslovovaní účastníci výzkumu informováni již při prvotním oslovování.

---

⁶⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 155. ISBN 80-7367-040-2.

⁶⁶ Tamtéž, s. 155.

⁶⁷ Tamtéž, s. 155.

Dále byli konverzační partneři o tomto svém právu poučeni před započtím rozhovoru.

Do svobody odmítnutí se však dá i zařadit svoboda konverzačních partnerů odmítnout nahrávání rozhovoru na diktafon. S touto možností autorka předem počítala, proto se předem každého konverzačního partnera zeptala, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru. Všichni konverzační partneři nahrávání rozhovoru odmítli, někteří bez udání důvodu, někteří s odůvodněním, že jim myšlenka nahrávání rozhovoru není příjemná a vyvolává v nich nervozitu. Autorka práce s touto možností počítala, proto si se souhlasem konverzačních partnerů dělala v průběhu rozhovoru podrobné poznámky na list papíru. Autorka práce se snažila každý rozhovor do tří hodin od jeho ukončení doslovně přepsat, což se jí dařilo, jelikož jej měla ještě v živé paměti;

- 3) anonymita účastníků výzkumu.** Výzkumníkovi by dle Hendla neměla být vůbec známa identita účastníka výzkumu. V některých případech však není možné zajistit 100 % anonymitu účastníků, proto by se měl výzkumník držet pravidla, že identita účastníků musí být chráněna a neměla by být sdělována dalším osobám.⁶⁸ Tohoto pravidla se také drží autorka této práce. Z důvodu ochrany identity jejích účastníků výzkumu autorka v práci nepoužívá jména. Jména účastníků výzkumu byla nahrazena číslicemi. Z důvodu zachování anonymity autorka v práci neuvádí, ve kterém městě daný konverzační partner vykonává veřejné opatrovnictví. Pořadí konverzačních partnerů bylo zvoleno náhodně.

Švaříček a Šedřová se zabývají otázkou **zpřístupnění práce a výsledků výzkumu účastníkům výzkumu.** „*Pokud výzkumník respondentům slíbí, že jim předá výsledky svého výzkumu, měl by to udělat. V opačném případě by byl nejen nezdvořilý, ale mohl by tímto svým chováním znemožnit vstup do zkoumaného prostředí dalším výzkumníkům.*“⁶⁹

---

⁶⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 155. ISBN 80-7367-040-2.

⁶⁹ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 49. ISBN 978-80-7367-313-0.

Autorka práce se touto otázkou začala zabírat ve chvíli, kdy se po uskutečnění jednoho z rozhovorů konverzační partnerka dotazovala, zda by bylo možné, aby jí autorka svoji bakalářskou práci i výsledky výzkumu poskytla k prostudování. Důvodem této žádosti je dlouhodobý zájem konverzační partnerky o problematiku veřejného opatrovnictví. Autorka konverzační partnerce slíbila, že po odevzdání práce jí práci poskytne v tištěné formě. Následně autorka kontaktovala i ostatní účastníky výzkumu a nabídla jim v případě jejich zájmu možnost poskytnutí výsledků výzkumu či celé bakalářské práce buď formou emailu či v tištěné podobě. Z pěti konverzačních partnerů přání o práci a výsledky výzkumu projevil pouze jeden.

7 VÝZKUMNÁ METODIKA

7.1 Typ výzkumu

Autorka zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Důvodem volby tohoto typu výzkumu je zájem autorky o informace, zkušenosti a názory osob, které mají s výkonem veřejného opatrovnictví v dané oblasti praktickou zkušenost, čili proniknout do hloubky problému. Autorčinu volbu typu výzkumu odůvodňuje definice Švaříčka a Šed'ové, která říká že *„kvalitativní výzkum je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou a prožívají a vytvářejí sociální realitu.“*⁷⁰

7.2 Nástroj sběru dat

*„Metody sběru dat jsou zaměřeny na objevení a popsání jevu, a proto jsou založeny na jisté otevřenosti v otázkách a pozorování.“*⁷¹ Při zvažování metod sběru dat je nutné brát v potaz svým způsobem specifický vztah mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu.⁷²

Při zvažování metod sběru dat autorka brala v potaz omezené časové možnosti konverzačních partnerů. Výhodou pro ni byl již v minulosti vytvořený vztah ke konverzačním partnerům, kdy předpokládala, že v průběhu rozhovoru bude minimum nervozity na obou stranách, konverzační partneři budou nakloněni obsáhlejšími odpovědím a autorka tak získá odpovědi na své otázky. Dále autorka spoléhala na tvrzení Dismana, který uvádí, že je pro konverzační partnery obtížnější při rozhovoru vynechat některé odpovědi.⁷³

---

⁷⁰ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 17. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁷¹ Tamtéž, s. 142.

⁷² Tamtéž, s. 142.

⁷³ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2011, s. 141. ISBN 978-80-246-1966-8.

Jako nástroj sběru dat autorka zvolila strukturovaný rozhovor. Strukturovaný rozhovor je takový rozhovor, „při němž jeho řízení probíhá podle přesně stanoveného harmonogramu, tj. počet a pořadí následnosti otázek je přesně určeno.“⁷⁴ Otázky ve strukturovaném rozhovoru mají povahu otevřených otázek. Strukturovaný rozhovor je vhodný pokud výzkumník nemá možnost rozhovor opakovat a má ohraničený časový úsek, v rámci něhož má rozhovor uskutečnit. Výhodou tohoto typu rozhovoru je minimalizace ovlivnění výzkumníka kvality rozhovoru a snadnější hledání dat získaných z rozhovoru a jejich následná snadná analýza.⁷⁵

Jedním z hlavních důvodů volby strukturovaného rozhovoru jako metody sběru dat byly časové možnosti na straně komunikačních partnerů, jež Hendl doporučuje respektovat.⁷⁶ Autorka se proto předem s dotazovaným domluvila na orientační době rozhovoru 15 až 20 minut, v některých případech byl však rozhovor delší. Rozhovory s komunikačními partnery probíhaly po předchozí domluvě v jejich kanceláři dle jejich časových možností.

Rozhovor autorka rozčlenila do šesti otevřených otázek (viz příloha E).

7.3 Konceptualizace

„Konceptuální rámec výzkumu znamená systém konceptů, předpokladů, očekávání a teorií, které stojí u vstupu do výzkumného šetření.“⁷⁷

S konceptuálním rámcem úzce souvisí formulování výzkumného problému, definování klíčových konceptů i nastínění teoretického kontextu.⁷⁸

Konceptuální rámec autorce pomohl při formulování jejích myšlenek v souvislosti s výzkumnou otázkou, pomohl jí stanovit základní okruhy témat, na něž je třeba se zaměřit při vytváření otázek k rozhovorům s konverzačními partnery.

---

⁷⁴ OPEKAROVÁ, O. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. 2. upravené a doplněné vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 45. ISBN 978-80-86723-96-9.

⁷⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 173. ISBN 80-7367-040-2.

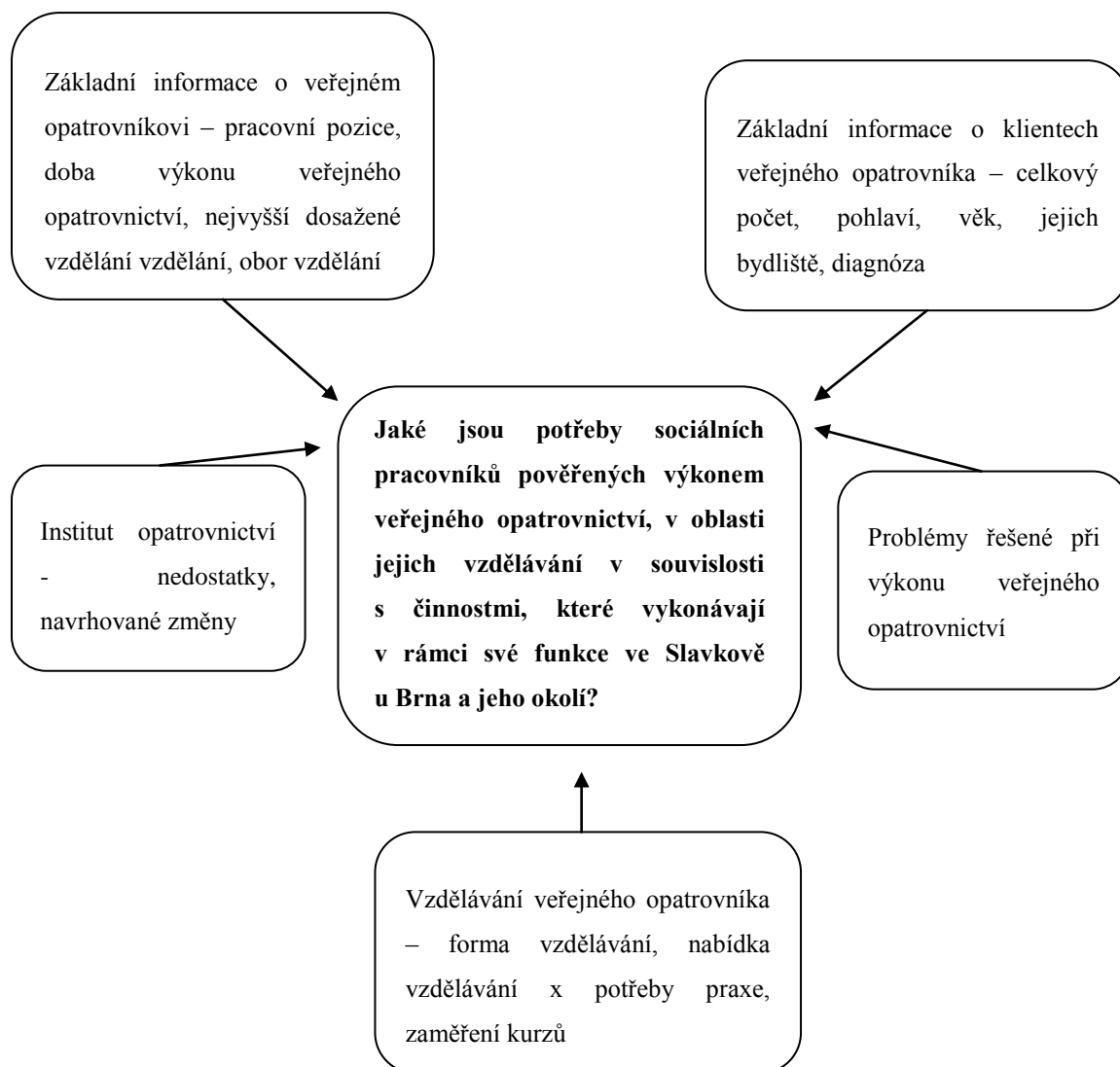
⁷⁶ Tamtéž, s. 172.

⁷⁷ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 64. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁷⁸ Tamtéž, s. 64.

Konceptuální rámec tedy představuje jednotlivé okruhy, které byly pro autorku při rozhovorech důležité.

Konceptuální schéma se dá znázornit v grafické podobě. Autorka jeho grafickou podobu pro účely této práce vytvořila a znázorňuje následovně:⁷⁹

⁷⁹ zdroj vlastní

8 ČASOVÁ ORGANIZACE VÝZKUMU PODLE JEHO FÁZÍ

V rámci **přípravné fáze** výzkumu byly na přelomu listopadu a prosince roku 2015 sestaveny otázky k rozhovoru v návaznosti na autorkou zvolený cíl práce a s ním související výzkumnou otázkou. Poté byly tyto otázky zkontrolovány s vedoucím bakalářské práce.

Následně byli formou účelového výběru vyhledáni a telefonicky či osobně osloveni potenciální účastníci výzkumu, kteří by byli ochotni spolupracovat. Ze sedmi oslovených účastníků bylo ochotno spolupracovat pět.

V **realizační fázi** bylo provedeno celkem pět rozhovorů se sociálními pracovníky - veřejnými opatrovníky, kteří na základě pověření obcí aktivně vykonávají veřejné opatrovnictví. Tyto rozhovory byly prováděny v průběhu druhé poloviny měsíce prosince a ledna. Každý z rozhovorů probíhal v kanceláři konverzačního partnera, s nímž byl daný rozhovor prováděn. Doba rozhovoru byla individuální. Záleželo na časových možnostech konverzačního partnera i ochotě jít ve svých odpovědích do hloubky. Autorka odhaduje, že průměrná doba jednoho rozhovoru byla 15 až 20 minut. Konverzační partneři si nepřáli rozhovor nahrávat, proto si v průběhu rozhovoru autorka dělala průběžné poznámky na list papíru. Následně rozhovor v co nejkratší době, přibližně do tří hodin od jeho ukončení, doslovně přepisovala do počítače.

V poslední fázi výzkumu, **fázi vyhodnocovací**, byla provedena analýza a vyhodnocení získaných dat. Autorka vyhodnotila provedený výzkum a navrhla doporučení pro praxi. Fáze získávání výsledků výzkumu byla prováděna v průběhu měsíce února.

9 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Při zpracovávání dat a jejich přípravě pro analýzu autorka rozhovory se svými konverzačními partnery doslovně přepsala do počítače. Následně autorka přepsané rozhovory vytiskla, tak vznikl textový materiál pro analýzu dat.

Analýza kvalitativních dat je podle Miovského považována za nejobtížnější fázi realizace výzkumu.⁸⁰ *“Analýza spočívá v rozdělení celku na jeho komponenty a zkoumání, jak tyto komponenty fungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy.”*⁸¹

V této části práce se autorka věnuje analýze a interpretaci dat, které získala prostřednictvím rozhovorů provedených s konverzačními partnery. Z důvodu větší přehlednosti při zpracovávání výsledků se autorka zaměřila na rozbor tematických okruhů, jež si vytyčila prostřednictvím konceptualizace.

9.1 Informace o veřejném opatrovníkovi

V této podkapitole autorka analyzuje informace, které uvedli konverzační partneři v průběhu jednotlivých rozhovorů. Jedná se o informace o jejich pracovním zařazení do struktury městského úřadu, doba výkonu funkce veřejného opatrovníka, nejvyšší dosažené vzdělání veřejného opatrovníka i obor absolvovaného studia.

Konverzační partnery lze rozdělit z hlediska jejich **pracovní pozice** do dvou kategorií. První kategorie je tvořena konverzačními partnery č. 3, 4 a 5. Tito jsou zaměstnání na pracovní pozici referent odboru sociálních věcí. Druhá kategorie je tvořena konverzačními partnery č. 1 a 2, jež jsou vedoucími sociálních odborů. Autorka práce se domnívá, že na problematiku institutu opatrovnictví v širší, již se autorka v této práci zabývá, mohou mít konverzační partneři první a druhé kategorie rozdílné názory.

---

⁸⁰ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 219. ISBN 80-247-1362-4.

⁸¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 35. ISBN 80-7367-040-2.

Z hlediska **délky výkonu funkce** veřejného opatrovníka konverzační partneri č. 1 a č. 3 vykonávají funkce veřejného opatrovníka po dobu tří let, čili nejkratší dobu. Konverzační partnerka č. 3 však na pozici sociálního pracovníka (referenta odboru sociálních věcí) na příslušném úřadě pracuje přibližně po dobu deseti let. Konverzační partnerka č. 4 vykonává veřejné opatrovnictví po dobu pěti let. Konverzační partnerka č. 5 vykonává funkci veřejného opatrovníka osm let. Nejdéle ze všech konverzačních partnerů vykonává funkci veřejného opatrovníka konverzační partnerka č. 2, která ji vykonává po dobu patnácti let. Doba výkonu funkce veřejného opatrovníka může ovlivnit respondentovy názory na otázky mu položené v průběhu rozhovoru.

Zajímavý pohled na problematiku má konverzační partnerka č. 5, která je vedoucí sociálního odboru a zároveň vykonává opatrovnictví ze všech respondentů nejdelší dobu. Konverzační partnerka uvádí: *„Z mého pohledu je celý institut nešťastně uchopený v současné době. Poslední dobou se setkávám s problémem povinné mlčenlivosti sociálních pracovníků, zdravotnického personálu a tak různě.“* ... *„Uvítala bych, kdyby funkci veřejného opatrovníka vykonával soud a jeho úředníci, případně by byl už konečně zřízen specializovaný Úřad veřejného opatrovníka, jak se o něm už několik let mluví“*

Vzdělání sociálních pracovníků je dáno zákonem o ZOSS (viz kapitola 3). Na základě odpovědí konverzačních partnerů jej lze rozdělit do čtyř typů. Prvním typem je VŠ vzdělání zakončené titulem magistr. Tohoto typu vzdělání dosáhly konverzační partnerky č. 1 a č. 2. Druhým typem je VŠ vzdělání zakončené titulem bakalář. Tohoto typu vzdělání dosáhla konverzační partnerka č. 4. Třetím typem je VOŠ vzdělání zakončené titulem diplomovaný specialista. Tohoto typu vzdělání dosáhly konverzační partnerky č. 3 a č. 4. Čtvrtým typem vzdělání je středoškolské vzdělání a následné úspěšné zakončení dvouleté nástavby v oboru studia sociálně-právním.

Konverzační partnerka č. 1 na VŠ vystudovala obor právo. Konverzační partnerka č. 2 na VŠ studovala obor sociální pedagogika. Konverzační partneri č. 3 a č. 4 studovali na VOŠ, a konverzační partnerka č. 4 i na VŠ, **obor** sociální práce. Konverzační partnerka č. 5, která má nejnižší vzdělání z vybraných konverzačních partnerů, uvedla, že: *„A mé nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské, kdy jsem maturovala na gymnáziu a následně jsem si dodělávala sociálně-právní nástavbu, ta trvala dva roky.“*

9.2 Základní informace o klientech veřejného opatrovníka

V této části autorka bude analyzovat informace, které uvedli konverzační partneři v průběhu rozhovoru. Autorka se zde bude zabírat informacemi o opatrovancích z hlediska jejich počtů na konkrétního konverzačního partnera, z hlediska věku, bydliště a diagnóz opatrovance.

Z odpovědí konverzačních partnerů se autorka práce dozvěděla, že konverzační partneři č. 1, č. 2, č. 3, č. 4 a č. 5 vykonávají veřejné opatrovnictví nad pěti opatrovanci z dané lokality, v níž konkrétní konverzační partner působí. Celkový počet opatrovanců je tedy dvacet pět. Všichni konverzační partneři pracují jak s opatrovanci muži, tak se ženami.

Z hlediska **věku** se dají opatrovanci rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří opatrovanci ve věku od 40 do 70 let. Tato skupina opatrovanců je zastoupena u všech konverzačních partnerů. Druhou skupinu tvoří opatrovanci nad 70 let, kdy konverzační partnerka č. 2 vykonává opatrovnictví nad opatrovankou ve věku 83 let.

Na otázku týkající se diagnózy opatrovanců konverzační partneři č. 1, č. 2, č. 3, č. 4 a č. 5 sdělili, že u jejich klientů byla **diagnostikována** schizofrenie. Dále konverzační partnerky č. 1 a č. 3 uvedly, že u jejich klientů byla diagnostikována úzkostná depresivní porucha. Konverzační partnerka č. 2 sdělila, že u jednoho klienta byla odborníky diagnostikována demence a u druhého homosexuální pedofilní deviace. Tento klient je dle odborníků nebezpečný svému okolí. Konverzační partnerky č. 1, č. 3, č. 4 a č. 5 mají v evidenci opatrovance s mentální retardací.

Sociální pracovník – veřejný opatrovník by měl mít povědomí o jednotlivých duševních poruchách svých klientů, měl by mít informace o příznacích, rizicích, měl by mít přesné informace o lécích klienta, i jejich nežádoucích účincích, aby mohl včas zasáhnout a zabránit tak možným negativním důsledkům užívání nevhodného léku. Veřejný opatrovník by měl dle autorky ovládat komunikaci s lidmi s duševní či mentální poruchou.

Místo bydliště se dá rozlišit na dva typy – domácí prostředí a ústavní prostředí. Ve věci místa bydliště opatrovanců všichni konverzační partneři uvedli, že mají klienty, kteří se nacházejí v domácím prostředí. Na základě odpovědí opatrovníků autorka vyvodila, že každý z konverzačních partnerů má jednoho až tři klienty v domácím

prostředí, přičemž konverzační partneři č. 1 a č. 3 považují prostředí ubytovny za domácí prostředí. Druhým typem bydliště je ústavní zařízení. Konverzační partneři č. 1, č. 2, č. 3 sdělili, že mají klienty, kteří jsou umístěni v psychiatrické nemocnici. *Konverzační partnerka č. 2 uvedla, že její klient je umístěn v ústavním zařízení, konkrétní povahu zařízení však nspecifikovala. Konverzační partnerky č. 4 a č. 5 sdělily, že jejich klienti využívají pobytových sociálních služeb domova se zvláštním režimem.*

Na základě výše uvedeného autorka spatřuje potřebu sociálního pracovníka - veřejného opatrovníka nejen umět komunikovat s lidmi, ale znát specifika psychických a mentálních poruch. Zároveň však musí mít opatrovník přehled o bytové politice alespoň v rámci Jihomoravského kraje. Dále musí mít veřejný opatrovník základní přehled o poskytovaných službách v ústavních a sociálních zařízeních a jejich chodu..

9.3 Problémy řešené při výkonu veřejného opatrovnictví

Zde se autorka zaměří na analýzu dat tematického okruhu, který pojmenovala problémy řešené při výkonu veřejného opatrovnictví. Autorka se v rozhovoru konverzačních partnerů dotazovala na to, **kteří problémy řeší nejčastěji.**

Všech pět konverzačních partnerů shodně uvádí, že s klienty řeší nejčastěji finance (např. vyplácení „kapesného“ klientům), dluhovou problematiku, komunikují s institucemi, jakými jsou např. úřady, lékaři, soudy v rámci různých záležitostí. Soudu také opatrovníci pravidelně vypracovávají zprávu o výkonu opatrovnictví. Opatrovníci také spravují majetek klientů, zajišťují nákupy do domácnosti, zajišťují klientům sociální služby a dohlíží na dávkování a užívání léků.

Pro zajímavost zde autorka práce cituje některá sdělení konverzačních partnerů, která jsou ve svém sdělení rozšířena o činnosti, jež ostatní konverzační partneři neuvedli.

Konverzační partnerka č. 2 uvedla: *„Nejčastěji, když se podívám za těch přibližně 15 let zpět, tak s opatrovanci nejvíc řeším finance například ve smyslu placení pobytu v zařízení a s ním spojených poskytnutých služeb, různé výdaje za jejich potřeby*

*a tak podobně, ale taky jsem zvláštním příjemcem důchodu, kdy např. klientům dávám týdenní kapesné, dále vyřizuji klientům dávky státní sociální podpory a dávky hmotné nouze, řeším exekuce... Často řeším umístění klientů v ústavním zařízení. Píší pravidelně zprávy na soud. Teď jsem jednomu klientovi v domácím prostředí pomáhala při **shánění nového vybavení do domácnosti**, kdy se mu v krátkém časovém horizontu rozbila lednička i pračka.“*

Konverzační partnerka č. 3 uvedla: „*Nejčastěji řeším dluhovou problematiku, kdy se např. snažím, aby klienti, kteří jsou v domácím prostředí, neskončili na ulici, to znamená., že např. jsou v kontaktu se společnostmi, u nichž mají klienti dluhy, snažím se domluvit na splátkovém kalendáři a postupně tyto dluhy v rámci možností splácet. Dále často komunikuji s institucemi, jako jsou úřady, lékaři. U několika klientů, kteří jsou v domácím prostředí, vykonávám dohled nad užíváním léků, kdy je například. i doprovázím na ošetření k lékaři, vyzvedávám u lékaře recept na léky a následně léky vyzvednu v lékárně a každý den klientovi přichystám danou dávku léků a zkontroluji, zda si je vzal, případně mu příslušný počet léků nachystám na víkend a poučím jej, jak má léky užívat. Dále spravuji majetek klientů, pokud nějaký mají, platím různé složky, léky, ozdravné pobyty, potraviny a další potřeby opatrovanců. Některé své klienty **doprovázím na nákupy** atp. Také zajišťuji klientům sociální služby, kterých je v okolí málo pro takto specifickou skupinu klientů. Dále pravidelně komunikuji se soudem, ať už se jedná o podávání zpráv o výkonu opatrovnictví, nebo například o **zajištění místnosti i přítomnosti klienta při jeho prvním setkání se soudní úřednicí či znalkyní.**“*

Největším překvapením pro autorku byla odpověď konverzační partnerky č. 5. V této odpovědi autorka práce spatřuje bohaté životní a pracovní zkušenosti konverzační partnerky v oblasti sociální práce. Konverzační partnerka č. 5 se vyjádřila slovy: „*Nejčastěji v rámci veřejného opatrovnictví **řeším problémy s příbuznými.** Tito nejsou sice ochotni přijmout funkci opatrovníka, proto je ustanoven veřejný opatrovník, ale mají pocit, že je jim veřejný opatrovník podřízen. Příbuzní nechtějí být ustanoveni ani v opatrovnické radě, proto ani jeden z mých opatrovanců nemá stanovenou opatrovnickou radu. Dalším problémem je **dohled nad klienty.** Pokud je umístěn v nějakém zařízení, dohled je zajištěn 24 hodin včetně víkendů,*

pokud žije sám, nelze zajistit celodenní dohled a často dochází k problémům - stížnosti spolubydlících a sousedů na chování, zásahy městské police...“

Činnost opatrovníků je závislá na rozsahu omezení svéprávnosti jedince, jeho diagnóze, zdravotním stavu i typu bydliště daného opatrovance.

9.4 Institut opatrovnictví

V tomto okruhu otázek se autorka zabývá názory konverzačních partnerů na problémy a úskalí v institutu opatrovnictví i jejich návrhy na změny ve fungování tohoto systému.

Konverzační partneři č. 1 a č. 3 shodně uváděli, že v institutu opatrovnictví spatřují jako **problém** narůstající administrativu, která je na úkor času stráveného s klienty. Dalším problémem je nedostatek času pro přímou práci s opatrovanci. V případě umístění klienta do ústavního zařízení spatřují opatrovníci jako rizikový nedostatek osobních kontaktů s opatrovancem. Konverzační partnerka č. 3 uvedla: „... *Nedostatek kontaktů já osobně mám s klienty, kteří jsou umístěni v psychiatrické nemocnici. Snažím se je zkontaktovat alespoň jedenkrát za tři měsíce, avšak to je příliš málo na to, navázat s opatrovancem nějaký vztah.*“ Autorka na základě vlastní praxe na pozici sociální pracovníce zastává názor, že podrobné písemné vyhodnocení situace klienta i podrobné písemné záznamy o jednání s klientem i o jednáních s institucemi ve prospěch klienta jsou důležité, avšak důležitější je z jejího pohledu být v častém osobním kontaktu s klientem, pracovat na vzájemném vztahu, který je založen na důvěře, upřímnosti a respektu.

Konverzační partnerky č. 1 a č. 3 dále shodně uvedly, že spatřují problémy v nedostatku pobytových sociálních služeb pro osoby s psychiatrickou diagnózou. Konverzační partnerka č. 3 konkretizuje lokalitu, v níž spatřuje nedostatek – jedná se o města Brno a Vyškov a jejich okolí. Pravdou je, že ve Slavkově u Brna a jeho okolí je opravdu malá síť organizací, které by pracovaly s lidmi s duševním onemocněním. V Brně a Kroměříži je psychiatrická nemocnice, ta však má jiný režim než pobytová sociální služba. Pobytovou službou mohou představovat např. chráněné či podporované byty. Takové byty jsou ve větších městech, avšak jejich počty jsou omezené.

Obě výše uvedené konverzační partnerky také spatřují úskalí v tom, že opatrovanec má svůj občanský průkaz ve svých rukou, aniž by v něm byly zaznamenány informace o nesvéprávnosti. Z osobní zkušenosti autorky práce je občanský průkaz v rukou osoby omezené ve svéprávnosti pro daného jedince nebezpečný. V občanském průkaze není údaj o omezení svéprávnosti, proto bez problémů např. uzavírá různé smlouvy, kterým nerozumí, a poté se snadno dostává do finančních problémů. Konverzační partnerka č. 3 k zanesení údajů o svéprávnosti do občanského průkazu uvádí následující: *„Nepovažuji to za něco diskriminujícího, nebo očerňujícího, ale myslím, že by to bylo na ochranu slabších osob, tedy opatrovanců.“*

Konverzační partnerka č. 2 hodnotí institut opatrovnictví jako *„nešťastně uchopený“*. Největší úskalí spatřuje v povinné mlčenlivosti všech osob, které pracují s opatrovancem. Svůj postoj vysvětluje následovně: *„Pro usnadnění práce všech, kdo s klientem pracují, bylo efektivní, aby šla mlčenlivost stranou a na rovinu bylo řečeno, jak se věci skutečně mají. Takto někde např. volám, nebo navštívím někoho a žádám ho o poskytnutí informací o opatrovancovi a často se setkám s tím, že je mi odpovězeno, že bohužel mi informace sdělit nemohou, protože mají povinnou mlčenlivost. To, že jsem oprávněna soudem k tomuto, nikoho příliš nezajímá.“* Toto sdělení autorku práce překvapilo, očekávala by, v rámci kolegiality i práce na zlepšení situace klienta, spolupráci, jež se neobejde bez výměny informací.

Konverzační partnerky č. 1 a č. 2 spatřují problém v komunikaci s vedením města, které fungování institutu opatrovnictví nechápe, byť veřejným opatrovníkem bývá jmenováno právě město.

Konverzační partnerka č. 5 často řeší problémy s příbuznými opatrovanců, kteří se mylně domnívají, že jim a jejich přáním je opatrovnice podřízena.

Konverzační partnerky č. 4 a č. 5 spatřují problém v tom, že opatrovníkem jsou ustanovovány obce i přesto, že má klient příbuzné, kteří by mohli opatrovnictví vykonávat, avšak nechtějí. Konverzační partnerka č. 4 uvedla: *„Jsou případy, kdy opatrovanec má svoji rodinu – rodiče, sourozence v místě bydliště a rodina či obecně příbuzní odmítají vykonávat funkci opatrovníka. Myslím si, že v tomto by měly být soudy přísnější, protože takto vše padá na stát a obce, i když by se mohli starat příbuzní.“*

Konverzační partnerka č. 5 se na situaci dívá z hlediska vztahu s opatrovancem a situaci komentuje následovně: „*Pokud je veřejným opatrovníkem určena obec a následně zaměstnanec obce, jde z hlediska opatrovance o cizí osobu, proto může delší dobu trvat, než si vytvoří vztah. Je vždy vhodnější pro opatrovance, aby byl opatrovníkem ustanoven někdo z rodiny, tedy alespoň podle mého názoru.*“

Pravdou je, že pokud by opatrovnictví vykonávaly osoby blízké, stát by ušetřil nemalé finance na výkon opatrovnictví obcemi. Tyto ušetřené finance by mohly být využity např. na osobní asistenci určenou opatrovancům atp.

Konverzační partnerka č. 5 také spatřuje problém ve výkonu celodenního dohledu nad klientem, který není umístěn v zařízení. Navrhuje tedy následující: „*Chtělo by to tedy navázat užší spolupráci s jinými organizacemi, nebo navýšit úvazky na výkon opatrovnictví a terénní práci.*“ Z pohledu autorky práce myšlenka konverzační partnerky č. 5 může vést k ovlivnění dalšího fungování institutu veřejného opatrovnictví, jeho kvality i užší spolupráci s dalšími organizacemi.

Veřejné opatrovnictví vykonává opravdu málo pracovníků, kteří jsou navíc zatíženi značnou administrativou, proto by bylo vhodné navýšit buďto počet organizací, které budou schopny zajistit terénní práci s opatrovancem na vysoké úrovni, případně upravit pracovní náplně veřejných opatrovníků. Možností řešení by také mohlo být navázání spolupráce např. s městskou policií, která by tyto občany mohla např. doprovázet k lékařům.

9.5 Vzdělávání veřejných opatrovníků

V této podkapitole autorka analyzuje data, která uvedli jednotliví konverzační partneři v průběhu rozhovoru. Autorka se zajímala o informace o tom, zda se veřejní opatrovníci vzdělávají v problematice opatrovnictví a jakou formou. Další otázky se týkaly názoru opatrovníků na možnosti vzdělávání v souvislosti s jejich funkcí a jejich potřeb v oblasti dalšího vzdělávání.

Na otázku, zda se konverzační partner **průběžně vzdělává** v problematice opatrovnictví, všichni konverzační partneři odpověděli kladně. Sociální pracovníci mají ze zákona povinnost se průběžně vzdělávat. Pokud však má sociální pracovník

kumulovanou funkci, již není stanoven např. poměr, v jakém by se měl pracovník vzdělávat v určitých oblastech. V praxi to může znamenat, že sociální pracovník je pověřen funkcí veřejného opatrovníka a zároveň je pověřen dalšími činnostmi, např. komunitním plánováním, vydáváním parkovacích průkazů apod. Pracovník se však nemusí vzdělávat ve všech oblastech, které vykonává.

Na otázku jakou formou konverzační partneři uvedli nejčastěji, že navštěvují kurzy a semináře na danou tematiku. Toto je způsobeno tím, že sociální pracovníci musí ze zákona absolvovat určitý počet hodin dalšího vzdělávání. Motivací pro opatrovníky k absolvování kurzů a seminářů může být také jejich snadná místní a časová dostupnost. Kurzy a semináře se ve většině případů konají ve větších městech, v našem případě v Brně, kam se respondenti dostanou pomocí veřejné dopravy do jedné hodiny.

Konverzační partneři č. 1, č. 2, č. 3 a č. 5 uvedli, že se také vzdělávají formou workshopů, tzn. setkáními s kolegy veřejnými opatrovníky, kdy společně řeší případy z praxe a sdílí své zkušenosti.

Konverzační partnerky č. 1 a č. 3 udávají, že si pročítají příklady dobré praxe z jiných úřadů. Konverzační partnerka č. 4 uvedla, že si vyhledává a opatřuje metodiky a manuály z MPSV a MV, pročítá různé odborné články apod.

Konverzační partneři č. 2, č. 3 a č. 4 se vzdělávají samostudiem zákona, zejména občanského zákoníku. Konverzační partnerka č. 4 se také zabývá studiem připravovaného opatrovnického zákona.

Na otázku, **zda** podle sociálních pracovníků - veřejných opatrovníků **reaguje nabídka vzdělávacích kurzů a seminářů na potřeby jejich praxe**, odpověděli konverzační partneři č. 2, č. 4 a č. 5, že je v současné době na trhu dostatek seminářů a kurzů, případně workshopů, které odpovídají potřebám jejich praxe. Naopak konverzační partnerka č. 1 uvedla: „*Většinou se bohužel nedozvím nic nového, jen samé teoretické věci, které jsou těžko uplatnitelné v praxi. Co případ, to jiná teorie, přístup a postup řešení, vše je strašně individuální, záleží strašně na schopnostech a postižení klienta. Nejvíce je pro mne přínosná praktická zkušenost či workshop.*“ Z její odpovědi i výrazu tváře v průběhu odpovědi na otázku autorka práce usoudila, že konverzační partnerka se přiklání k názoru, že současná nabídka nereaguje na potřeby současné opatrovnické praxe.

Pouze konverzační partnerka č. 3 se jednoznačně vyjádřila: „Podle mě příliš nabídka nereaguje na potřeby praxe obecně. Většinou se teď už bohužel nedozvím nic nového, jen samé teoretické věci. Případně nějaké základní odkazy na paragrafy v zákonech, které si můžu najít sama a nemusím kvůli tomu chodit na školení, aby mi je přečetli.“

S názorem konverzačních partnerek autorka práce souhlasí. Pro opatrovníky, jež vykonávají opatrovnictví kratší dobu, může být současná nabídka dalšího vzdělávání v oboru dostačující. Autorka práce vyzorovala při vyhledávání odborných kurzů a seminářů v rámci své oblasti zaměstnání, že nabídky se opakují. Je tedy logické, že veřejným opatrovníkům, které vykonávají opatrovnictví delší čas, nemusí tato nabídka vyhovovat, neboť se opakuje a tudíž se ve většině případů nedozví nic nového.

Následně někteří konverzační partneři sdělovali, **na jaké oblasti orientované kurzy či semináře by uvítali**. Konverzační partnerky č. 1 a č. 3 by v rámci dalšího vzdělávání uvítaly např. semináře zabývající se tématem jednání s osobou s psychiatrickou diagnózou. Konverzační partnerka č. 3 zastává názor, že „*tyto by měl absolvovat každý veřejný opatrovník i v zájmu svojí bezpečnosti.*“ V praxi sociálního pracovníka je důležité umět jednat s lidmi. Lidé s duševní poruchou či mentálním postižením mohou v komunikaci potřebovat přístup odlišný od komunikace s běžnou populací, a proto zejména u veřejných opatrovníků by měla být tato dovednost na velmi dobré úrovni.

Konverzační partnerka č. 2, která je veřejnou opatrovníkovi po dobu patnácti let, uvedla: „*Ze své zkušenosti bych uvítala, kdybych jako nový opatrovník, bez zkušeností s výkonem veřejného opatrovnictví, mohla absolvovat kurz psychiatrického minima, kde bych měla možnost se dozvědět o duševních nemocech klientů. S odstupem let si myslím, že nováčci by měli absolvovat nějaký povinný „opatrovnícký minimum“.* Ale nemyslím si, že něco takového existuje.“ Z odpovědi autorky je patrná dlouhodobá aktivní zkušenost s výkonem veřejného opatrovnictví. Na základě své zkušenosti navrhuje kurzy, které by mohly nově ustanoveným veřejným opatrovníkům pomoci při nástupu do jejich funkce. Autorka v práci z dob svého studia na VOŠ má informace, že sdružení Prah v Brně prostřednictvím psychiatrů z Psychiatrické nemocnice v Brně školí své zaměstnance v oblasti psychiatrického minima. Kurzy opatrovníckého minima však nejsou na trhu dostupné.

9.6 Závěry výzkumu

Autorka práce prováděla výzkum, včetně rozhovorů s konverzačními partnerkami, poprvé. Nejistota, která ji provázela v průběhu tvorby praktické části práce, byla vyrovnávána ochotou konverzačních partnerek zapojit se do výzkumu, jejich otevřenými odpověďmi, příjemným vystupováním i následnou zpětnou vazbou, kdy jedna z nich projevila o práci autorky a její výsledky zájem.

Autorka práce si je vědoma roztržitosti tématu opatrovnictví osob s omezenou svéprávností, jež je z jejího pohledu způsoben rozmanitostí způsobu lidského života. Některá fakta, získaná odpověďmi konverzačních partnerek, autorka na základě svých informací a předchozích zkušeností s veřejným opatrovnictvím předpokládala, některá ji překvapila a přiměla k dalšímu zamyšlení.

Na základě konceptualizace vytvořila autorka tematické okruhy otázek, které následně tvořily podkapitoly pro analýzu dat získaných prostřednictvím rozhovorů s konverzačními partnerkami. Na základě analýzy dat autorka zpracovávala závěry výzkumu.

Je důležité upozornit na skutečnost, že výsledky výzkumu nelze vztáhnout na celou populaci, ale pouze na oblast Slavkova u Brna a jeho okolí z toho důvodu, že právě ze Slavkova u Brna a jeho okolí byly konverzační partnerky, které vypovídaly o svých zkušenostech, názorech a postojích.

Autorka se ve svém výzkumu zaměřila nejprve na informace o sociálních pracovnících - veřejných opatrovnících. Zjistila, že např. určitý druh dosaženého vzdělání či délka praxe aktivního výkonu veřejného opatrovníka může ovlivnit názory, postoje či potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků na otázku veřejného opatrovnictví.

Druhá část otázek se zaměřuje na informace o klientech konverzačních partnerů. Autorka se zde dotazovala na jejich diagnózu, věk, pohlaví i druh bydliště. Konverzační partneři uváděli psychiatrické diagnózy dle klasifikace MKN. Z jejich odpovědí autorka např. zjistila, že přibližně ½ klientů v dané lokalitě trpí schizofrenií, dále opatrovníci jmenovali diagnózy jako demence, mentální retardace, úzkostně depresivní porucha a jeden dokonce homosexuální pedofilní deviaci. Konverzační partneři vykonávají veřejné opatrovnictví nejčastěji nad klienty ve věkové skupině od 40 do 70 let, kteří žijí

v domácím prostředí i v ústavních zařízeních. Výjimkou ovšem není výkon opatrovnictví u starších osob. Typ bydliště opatrovance především ovlivňuje přímou práci a kontakty veřejného opatrovníka s opatrovancem.

Z výzkumu vyplývá, že veřejní opatrovníci vykonávají různorodé činnosti, kterými jsou např. hospodaření s majetkem a financemi opatrovance, řešení dluhové problematiky svých opatrovanců. Veřejný opatrovník také často komunikuje se soudy, institucemi, organizacemi, lékaři atd. Z tohoto důvodu by měl např. znát alespoň základy práva, zejména OZ, měl by se orientovat v sociálních dávkách, měl by mít dostatek informací o psychických poruchách (i mentálních postiženích) a přehled o sociálních službách. Veřejné opatrovnice v praxi řeší s klienty nákupy (např. potravin, drogerie, ošacení, potřeb do domácnosti), návštěvy lékařů, dávkování a pravidelné užívání léků.

Osobní kontakt s opatrovancem mají v různé míře všichni veřejní opatrovníci. Nedostatečný může být však kontakt u klientů, kteří jsou umístěni v zařízení, které jim poskytuje nejen pobytové, ale i sociální služby. Důvodem může být jejich vědomí, že opatrovanec je často pod celodenním dohledem pracovníků tohoto zařízení.

Výše uvedené odpovědi veřejných opatrovníků korespondují vymezením činností opatrovníka v teoretické části práce (viz kapitola 2).

Ukázalo se, že veřejní opatrovníci se v praxi setkávají s několika problémovými okruhy. V první řadě se potýkají s narůstající administrativní zátěží, která je na úkor jejich častějších kontaktů s klienty. Druhý problém spatřují veřejní opatrovníci v nedostatku pobytových služeb pro osoby s duševním onemocněním i nedostatečné spolupráci s dalšími organizacemi. Další nedostatek veřejní opatrovníci shledávají v občanském průkazu bez uvedených údajů o svéprávnosti. Překvapivý je fakt, že problémovou situací může být otázka mlčenlivosti pracovníků. Problémy spatřují i v komunikaci s vedením města či rodinnými příslušníky. Vysvětlením může být, že tyto osoby nemají dostatečné informace o fungování systému opatrovnictví a činnostech veřejného opatrovníka.

Sociální pracovníci (tedy i veřejní opatrovníci v autorčině výzkumu) se musí podle zákona o ZOSS pravidelně vzdělávat. K tomuto je třeba absolvovat akreditované kurzy či semináře. Dále se mohou účastnit různých workshopů a pracovních setkání. Další možností, jak se vzdělávat, je samostudium zákonů, metodik, čtení odborných

článku apod. Všech výše uvedených možností konverzační partneri v různé míře využívají.

Většina konverzačních partnerek uvedla, že zastávají názor, že současná nabídka vzdělávacích kurzů odpovídá potřebám jejich praxe. Konverzační partnerky, kterým nabídka nevyhovuje, argumentují stále se opakujícími tématy, kdy se nedozví nic nového, nebo jen teoretické věci, které jsou z jejich hlediska těžko uplatnitelné v praxi.

Konverzační partnerky by na trhu uvítaly kurzy či semináře zaměřené na témata jednání s osobami s psychiatrickou diagnózou, psychiatrické i opatrovnické minimum.

ZÁVĚR

Pro svoji bakalářskou práci si autorka zvolila téma vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností, přičemž se po předchozí konzultaci se svým vedoucím bakalářské práce zaměřila na problematiku vzdělávání sociálních pracovníků, jež jsou pověřeni výkonem veřejného opatrovnictví. Autorka se domnívá, že téma opatrovnictví a vzdělávání opatrovníků se týká ať přímo či nepřímo mnoha lidí v naší společnosti.

Autorka práce si na počátku stanovila cíle, kterými se řídila v průběhu tvorby práce. Autorka práci rozdělila na teoretickou a praktickou část, přičemž jako způsob zpracování praktické části byl zvolen kvalitativní výzkum, kdy autorka prostřednictvím strukturovaného rozhovoru získávala data od účelově vybraných konverzačních partnerů.

Cílem teoretické části je **stručně charakterizovat institut opatrovnictví osob s omezenou svéprávností**. Druhým cílem teoretické části je **nastítnit připravovaná legislativní opatření, která pravděpodobně ovlivní institut opatrovnictví**. V teoretické části autorka vymezuje základní pojmy vážící se k opatrovnictví – právní jednání, právní osobnost a svéprávnost, opatrovnictví, opatrovník a opatrovanec. Dalšími pojmy, které jsou vymezeny, jsou pojmy vzdělání a vzdělávání. Následně se autorka zabývala výčtem činností, práv a povinností veřejného opatrovníka a vzděláváním sociálních pracovníků jmenovaných do funkce veřejného opatrovníka. Následně autorka stručně popisovala připravované legislativní změny – tzv. „opatrovníkový zákon“ a „profesní zákon“, jež by měly v brzké době ovlivnit institut opatrovnictví i vzdělávání jak sociálních pracovníků, tak veřejných opatrovníků

Cílem praktické části bylo **zjistit, jaké jsou potřeby sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v oblasti vzdělávání v kontrastu s činnostmi, které vykonávají a realitou**, přičemž místem výkonu veřejného opatrovnictví je Slavkov u Brna a jeho okolí. Tento cíl navazuje na teoretickou část tím, že se zabývá činnostmi a vzděláváním sociálních pracovníků – veřejných opatrovníků v praxi. Praktická část koresponduje s obecnými poznatky, které jsou uvedeny v teoretické části.

Z výzkumu vyplývá, že všichni sociální pracovníci – veřejní opatrovníci ve Slavkově u Brna a jeho okolí se pravidelně vzdělávají. Podle jejich názoru odpovídá nabídka dalšího vzdělávání potřebám praxe. Tato nabídka také koresponduje s jejich

činnostmi. Zároveň se někteří sociální pracovníci – veřejní opatrovníci vyjádřili, že by uvítali semináře a kurzy zaměřené na jednání s osobami s psychiatrickou diagnózou, kurzy psychiatrického i opatrovnického minima. Takto zaměřené vzdělávání a kurzy by mohly ulehčit jejich práci i pomoci nově ustanoveným veřejným opatrovníkům orientovat se v problematice. V zaměření kurzů a seminářů spatřují veřejní opatrovníci nedostatek v tom, že jsou jim lektory často předávány pouze teoretické informace, které jsou pro ně těžko aplikovatelné v praxi. Z výzkumu vyplynulo, že veřejní opatrovníci vítají možnost setkání s kolegy opatrovníky, kdy si navzájem sdělují své zkušenosti z praxe, a tudíž mohou s ostatními odborníky na danou problematiku prodiskutovat náročné případy a situace. Sociální pracovníci – veřejní opatrovníci se také sami vzdělávají formou studia zákonů, odborných článků, metodických pokynů apod.

Z výzkumu vyplývá, že při výkonu veřejného opatrovnictví se opatrovníci setkávají s mnoha problémy, jako např. narůstající administrativa, která je na úkor přímého kontaktu s opatrovancem, nebo povinná mlčenlivost jednotlivých odborníků, i když by měli navzájem úzce spolupracovat a snažit se zlepšit klientovu situaci. Dalším problémem je nedostatek pobytových sociálních služeb pro osoby s psychiatrickou diagnózou i nedostatečná spolupráce s dalšími organizacemi. Pro zlepšení fungování institutu opatrovnictví opatrovníci navrhovali ve větší míře pověřovat opatrovnictvím příbuzné osob s omezenou svéprávností, zřídit úřad veřejného opatrovníka, nebo výkonem veřejného opatrovnictví pověřit soudy a nesvěřovat občanský průkaz do rukou opatrovance v zájmu jeho ochrany. K tomuto je však třeba dalšího rozvoje institutu opatrovnictví i systému vzdělávání subjektů, kteří se aktivně podílejí na jeho fungování v praxi.

Na základě praktické části je možné vyvodit určitá doporučení, aby došlo k zefektivnění práce veřejných opatrovníků i správnému hájení zájmů opatrovanců. Jedná se hlavně o doporučení zajistit dostatek kurzů orientovaných na komunikaci s psychicky nemocným a mentálně postiženým klientem, informovat veřejné opatrovníky o možnosti absolvovat kurz psychiatrického minima a zavést do praxe opatrovnické minimum, coby základ pro výkon funkce veřejného opatrovníka. Dalším návrhem je minimalizovat administrativu veřejných opatrovníků tak, aby měli více času se věnovat klientovi v osobním kontaktu. Posledním autorčinným návrhem je,

aby se do občanských průkazů osob s omezenou svéprávností tento údaj o svéprávnosti zapisoval, neboť účelem je zejména ochrana opatrovanců.

Tématem vhodným pro další zpracování v teoretickém i empirickém výzkumu, je otázka zabývající se vhodným nastavením systému vzdělávání veřejných opatrovníků. V rámci tohoto tématu by mohly být např. navrženy vzdělávací programy zaměřené na vzdělávání veřejných opatrovníků. Tomuto tématu by se autorka ráda věnovala ve své případné budoucí práci.

Práce může být podle autorčina názoru přínosná pro sociální pracovníky - veřejné opatrovníky a jejich nadřízené, starosty obcí vykonávající veřejné opatrovnictví, lektory odborných kurzů a seminářů, studenty a všechny, kteří se zajímají o tuto problematiku. Na základě této práce a jejích výsledků by mohlo dojít k upozornění na náročnost výkonu veřejného opatrovnictví a s ní související potřebu kvalitního vzdělání osoby, která jej vykonává na profesionální úrovni.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2011, s. 141. ISBN 978-80-246-1966-8.

DOČKAL, J. *Člověk v současném světě: Než začneme studovat sociální práci*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk SUSA, 2008. ISBN 978-80-86057-53-8.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

INSTAND. *Metodika výkonu opatrovnictví*. 1. vyd. Karlovy Vary: INSTAND, 2015. ISBN nevedeno.

JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4786-6.

JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. *Praktický rádce veřejného opatrovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN nevedeno.

KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-38-9.

MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-700-8.

MAREČKOVÁ, J., MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-801-7.

MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-738-4.

OPEKAROVÁ, O. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. 2. upravené a doplněné vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-96-9.

PALÁN, Z., LANGER T. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství DAHA, 1997. ISBN 80-902232-1-4.

PRŮCHA, J, a kol. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

RYŠÁVKOVÁ, V., a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5157-3.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Nový občanský zákoník. *Důvodová zpráva: Nový občanský zákoník ze dne 3. února 2012*. [online]. 2012 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

Průvodce světem povolání. *Sociální pracovník*. [online]. 2012 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://www.occupationsguide.cz/cz/povol/povolani.aspx?par=864.htm>.

Úřad vlády České republiky. *Věcný záměr zákona o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících s podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (opatrovnický zákon), včetně závěrečné zprávy hodnocení dopadů regulace*. [online]. 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9KTJVH61>.

Sociální práce. *Pracovní dokument odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon)*. [online]. 2014 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:

http://www.socialni prace.cz/soubory/Pracovni_dokument_profesni_zakon_FINAL.pdf.

Sociální práce. *Doprovodný text k pracovnímu dokumentu odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon)*. [online]. 2014 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z:

http://www.socialni prace.cz/soubory/doprovodny_text_k_pracovnimu_dokumentu_profesni_zakon_final.pdf.

Ostatní zdroje

JUŘÍČKOVÁ, L., a kol. Identifikace aktuálních problémů ve výkonu funkce veřejného opatrovníka. *KONTAKT: Odborný vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky*. 2012, roč. 14, č. 1, s. 50-58. ISSN ISSN 1212-4117.

NOVÁ, H. Desatero práv a povinností opatrovníka. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 5, s. 17-18. ISSN 1212-866X.

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1226-1365. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2012/033-2012.pdf>.

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2006/037-2006.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ASVP	Asociace vzdelavatelů v sociální práci
ČR	Česká republika
MDAC	Centrum advokacie duševně nemocných
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MV	Ministerstvo vnitra České republiky
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
VOŠ	vyšší odborná škola, vyšší odborné (vzdělání)
VŠ	vysoká škola, vysokoškolské (vzdělání)
ZOSS	zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
ZOZ	zvláštní odborná způsobilosti
ZVO	zákon o veřejném opatrovnictví, úpravě některých otázek souvisejících podpůrnými opatřeními při narušení schopnosti zletilého právně jednat a o změně některých zákonů (opatrovnický zákon)

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOPORUČENÍ PRO VÝBĚR OPATROVNÍKA.....	I
PŘÍLOHA B - PSYCHIATRICKÉ DIAGNÓZY DLE MKN	II
PŘÍLOHA C – ČLENĚNÍ CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	IV
PŘÍLOHA D - SCHÉMA VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU V ČR.....	V
PŘÍLOHA E – OTÁZKY K ROZHOVORŮM	VI

Příloha A – Doporučení pro výběr opatrovníka

„Osobní předpoklady:

1. věk (z hlediska perspektivnosti funkce) – je pravděpodobné, že mladší osoba, která je ochotna učit se novým věcem a která sama nepotřebuje pomoc druhých, zabezpečí záležitosti opatrovance lépe a déle;
2. zdravotní stav – nemusí být takový, aby byl na překážku výkonu funkce (zejména žádná psychiatrická diagnóza);
3. čistý rejstřík trestů – nebo alespoň takové odsouzení, které nemůže (již) mít vliv na výkon funkce – z hlediska doby, kdy byla trestá činnosti spáchána a z hlediska samotné trestné činnosti; žádné problémy s alkoholem drogami;
4. žádné nepřiměřené osobní dluhy – to je nutno doložit;
5. odpovídající způsob vlastního života – tím je myšleno, zda má potenciální opatrovník žádné vlastní bydlení a finanční zajištění;
6. vztah k opatrovanci – nesmí být nepřátelský ani k němu ani k jeho rodině;
7. vztah opatrovance k němu musí být založen na důvěře;
8. zaměstnání – nesmí být v rozporu s výkonem funkce (z hlediska místa výkonu práce ani z hlediska charakteru práce);
9. bydliště – musí být v přiměřené vzdálenosti, aby výkon opatrovnické funkce mohl být řádně realizován;
10. osobní předpoklady – altruismus, inteligence, empatie, ochota spolupracovat se soudcem i jinými institucemi.“

Zdroj: NOVÁ, H. Desatero práv a povinností opatrovníka. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 5, s. 17-18.

Příloha B - Psychiatrické diagnózy dle MKN

Tabulka č. 1: Psychiatrické diagnózy dle MKN

Základní skupina diagnóz	Základní diagnózy podle MKN-10 (kód a název diagnózy)
F00-F09 Organické duševní poruchy, včetně symptomatických	F00 Demence u Alzheimerovy nemoci
	F01 Vaskulární demence
	F02 Demence u jiných nemocí zařazených jinde
	F03 Neurčená demence
	F06 Jiné duševní poruchy, způsobené poškozením mozku, jeho dysfunkcí a somatickou nemocí
	F07 Poruchy osobnosti a chování způsobené onemocněním, poškozením a dysfunkcí mozku
F10-F19 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek	F10 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním alkoholu
	F18 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním prchavých rozpustidel
	F19 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním více drog a jiných psychoaktivních látek
F20-F29 Schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy	F20 Schizofrenie
	F21 Schizotypální porucha
	F22 Poruchy s trvalými bludy
	F24 Indukovaná porucha s bludy
	F25 Schizoafektivní poruchy
F30-F39 Afektivní poruchy (poruchy nálad)	F31 Bipolární afektivní porucha
	F33 Periodická depresivní porucha
F60-F69 Poruchy osobnosti a chování u dospělých	F60 Specifické poruchy osobnost
	F61 Smišené a jiné poruchy osobnosti

Základní skupina diagnóz	Základní diagnózy podle MKN-10 (kód a název diagnózy)
F70-F79 Mentální retardace	F70 Lehká mentální retardace
	F71 Střední mentální retardace
	F72 Těžká mentální retardace
	F73 Hluboká mentální retardace
	F79 Neurčená mentální retardace
F80-F89 Poruchy psychického vývoje	F84 Pervazivní vývojové poruchy

Zdroj: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

Příloha C – Členění celoživotního vzdělávání

Tabulka č. 2: Struktura celoživotního vzdělávání dle Palána a Langerera

CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (UČENÍ)		
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	
	Vzdělávání ve školách ZŠ, SŠ, VOŠ, VŠ	Další vzdělávání (viz další obr.)

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ		
(DALŠÍ) PROFESNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ
Kvalifikační		
Rekvalifikační		
Normativní		

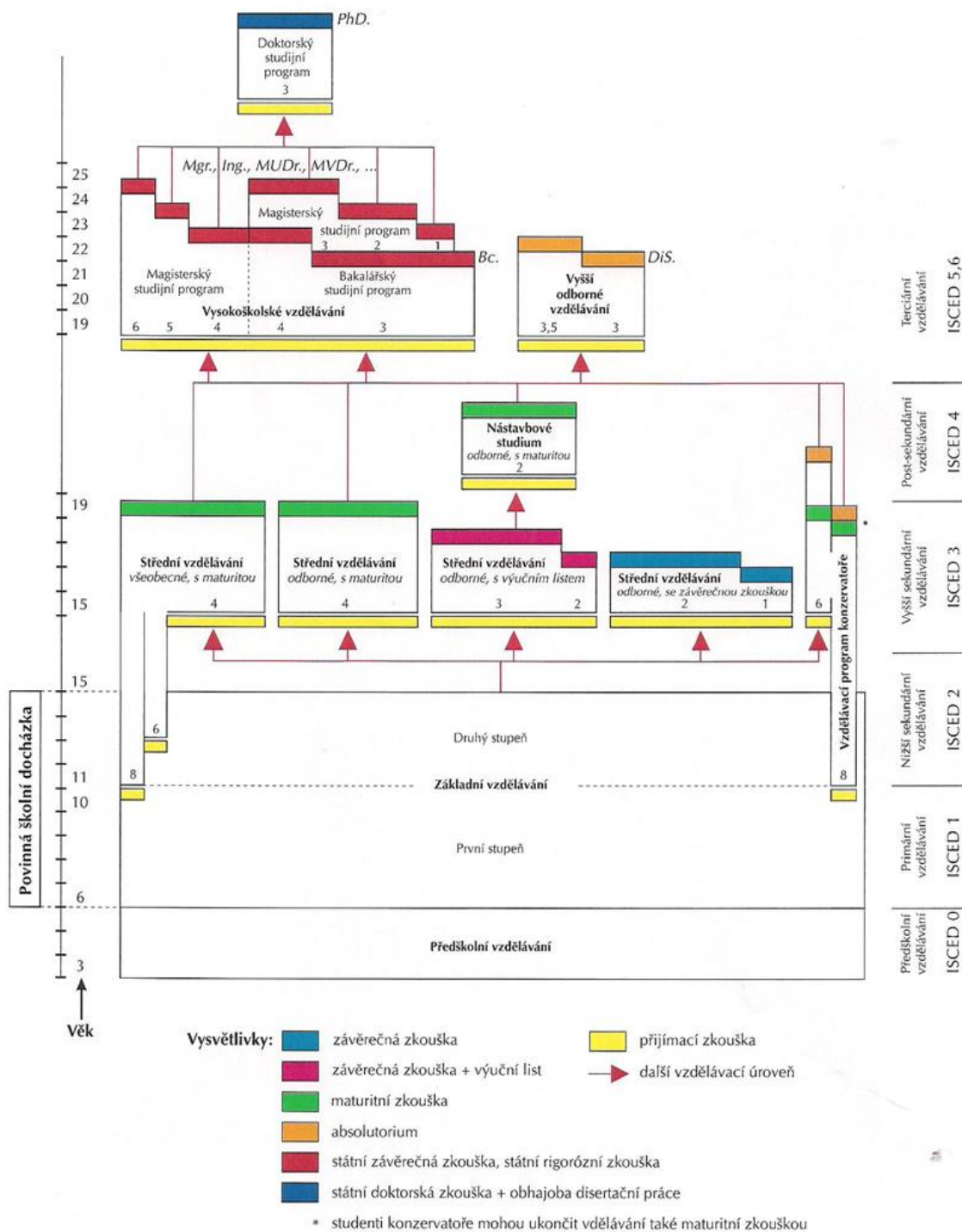
Zdroj: PALÁN, Z., LANGER, T. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 95. ISBN 978-80-86723-58-7.

Tabulka č. 3: Celoživotní učení dospělé populace dle Hladílka

FORMÁLNÍ	NEFORMÁLNÍ	INFORMÁLNÍ
Školní vzdělávání dospělých	Další vzdělávání dospělých	
Sekundární	Profesní	
Střední odborné	Kvalifikační - rozšiřující	
Vyšší odborné	Doplňující - specializační	
Terciární	Rekvalifikační	
Bakalářské	Podnikové/firemní	
Magisterské	Zájmové	
Doktorské		

Zdroj: HLADÍLEK, M. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. 2. přepracované vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 157. ISBN 978-80-86723-75-4.

Příloha D - Schéma vzdělávacího systému v ČR

Zdroj: <http://old.tf.jcu.cz/getfile/160d8ead73c8952c>

Příloha E – Otázky k rozhovorům

- 1) „Jak dlouho vykonáváte funkci veř. opatrovníka a jaká je Vaše pracovní pozice?“
- 2) „Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru?“
- 3) „Jak byste charakterizoval/a své klienty?“
- 4) „Jaké problémy řešíte v praxi nejčastěji v rámci výkonu své funkce?“
- 5) „V čem spatřujete problémy, problémové situace, úskalí v rámci institutu opatrovnictví?“
- 6) „Jaké změny byste navrhla/uvítala pro zlepšení fungování institutu opatrovnictví?“
- 7) „Vzděláváte se průběžně v problematice opatrovnictví? Jakou formou se vzděláváte? Například návštěvami kurzů, seminářů, samostudiem literatury, zákonů atp.“
- 8) „Reaguje dle Vašeho mínění nabídka vzdělávacích kurzů a seminářů na potřeby Vaší praxe? Pokud ne, na jaké oblasti v rámci opatrovnictví zaměřené kurzy byste uvítal/a?“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kristýna Chládková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vzdělávání opatrovníků osob s omezenou svéprávností

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Jirí Víšek